

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav informačních studií a knihovnictví

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Kateřina Šafářová

**Standardy informační gramotnosti pro
základní vzdělávání**

**Information literacy standards for
elementary education**

Praha, 2015

Vedoucí práce: PhDr. Mgr. Hana Landová, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 11. 7. 2015

.....
Kateřina Šafářová

Poděkování

Ráda bych poděkovala PhDr. Mgr. Haně Landové, PhD. za ochotu a podporu, kterou mi jako vedoucí mé diplomové práce při jejím zpracování poskytla. Dále bych také poděkovala svým nejbližším za trpělivost a ochotu, kterou mi věnovali při psaní této práce.

Abstrakt

Cílem diplomové práce je shromáždit podklady pro tvorbu standardů informační gramotnosti pro absolventy 9. třídy základní školy v České republice. Teoretická část zpracovává vymezení pojmu informační gramotnost, obsahuje seznam organizací pro informační gramotnost a dokumenty v oblasti informační společnosti, dále stávající standardy informační gramotnosti v České republice a zahraničí a nakonec ukazuje provedené výzkumy informační gramotnosti v České republice. V praktické části je zpracována analýza současné situace v oblasti rozvoje informační gramotnosti ve Velké Británii a Švédsku a dále na vybraných základních školách a víceletém gymnáziu okresu Benešov. Přínosem práce je analýza vybraných škol a předložení návrhu standardů informační gramotnosti.

Klíčová slova

informační gramotnost

standardy informační gramotnosti

vzdělávání

základní vzdělávání

základní školy

Abstract

The aim of the thesis is to gather data for the creation of information literacy standards for graduates of 9th grade of elementary school in the Czech Republic. The theoretical part contains the definition of information literacy, organizations in the field of information literacy, documents in the information society, as well as existing standards of information literacy in the Czech Republic and abroad. Finally, research activities in the field of information literacy in the Czech Republic are described. In the practical part, the analysis of the current situation in the information literacy development in the UK and Sweden is introduced. The analysis of the curricula of selected elementary and grammar schools in Benešov distrikt is described as well. The main contribution of this thesis is the analysis of the selected schools and a proposal of the information literacy standards.

Keywords

information literacy

information literacy standards

education

elementary education

elementary school

Obsah

Předmluva	9
Úvod	11
1 Informační gramotnost v České republice.....	12
1.1 Vymezení informační gramotnosti	12
1.2 Organizace pro informační gramotnost	13
1.3 Dokumenty v oblasti informační společnosti.....	15
1.3.1 Státní informační a komunikační politika	15
1.3.2 Bílá kniha	15
1.3.3 Rámcový vzdělávací program.....	16
1.3.4 Strategie digitálního vzdělávání do roku 2020.....	24
1.4 Standardy informační gramotnosti v České republice.....	25
1.5 Standardy informační gramotnosti v zahraničí	29
1.6 Výzkumy informační gramotnosti v České republice	30
1.6.1 ICILS 2013.....	30
1.6.2 Testování informační gramotnosti Gepard	31
1.7 Shrnutí.....	32
2 Informační gramotnost v zahraničí	34
2.1 Švédsko	34
2.1.1 Švédský vzdělávací systém.....	34
2.1.2 Švédské kurikulum pro základní školy	34
2.2 Velká Británie.....	36
2.2.1 Školní vzdělávací kurikulum.....	36
2.2.2 Anglie.....	38
2.2.3 Skotsko.....	40
2.3 Shrnutí.....	42

3	Praktická část – analýza ŠVP vybraných škol.....	44
3.1	Základní škola Bystřice.....	45
3.1.1	Školní vzdělávací program.....	46
3.1.2	Informační a komunikační technologie	46
3.2	Základní škola Miličín	48
3.2.1	Školní vzdělávací program.....	48
3.2.2	Informatika.....	49
3.2.3	Český jazyk	50
3.2.4	Občanská výchova.....	50
3.3	Základní škola Jankov	51
3.3.1	Školní vzdělávací program.....	51
3.3.2	Informatika.....	51
3.3.3	Český jazyk	53
3.3.4	Občanská výchova.....	53
3.4	Základní škola Votice	55
3.4.1	Školní vzdělávací program.....	55
3.4.2	Informatika.....	55
3.4.3	Český jazyk	57
3.5	Gymnázium Benešov	59
3.5.1	Školní vzdělávací program.....	59
3.5.2	Informatika a výpočetní technika	60
3.6	Shrnutí.....	61
3.6.1	Školní vzdělávací program.....	61
3.6.2	Klíčové kompetence	61
3.6.3	Informační a komunikační technologie	62
3.6.4	Český jazyk	63
3.6.5	Občanská výchova.....	63

4	Návrh standardů informační gramotnosti pro základní vzdělávání	64
	Závěr	65
5	Seznam použité literatury	67

Předmluva

Tato diplomová práce s názvem Standardy informační gramotnosti pro základní vzdělávání, si klade za cíl zmapovat situaci informační gramotnosti v České republice a ve vybraných zemích v zahraničí, konkrétně ve Švédsku a Velké Británii. Tyto zahraniční země jsou příkladem kvalitních vzdělávacích systémů, kladoucí důraz na rozvoj informační gramotnosti.

Pro praktickou část práce byly vybrány základní školy okresu Benešov a víceleté gymnázium v Benešově. Důvodem tohoto výběru bylo širší osobní povědomí o těchto školách, neboť se nachází v okrese mého bydliště.

Na základě podrobného nastudování literatury a obsahové analýzy Školních vzdělávacích programů vybraných škol, jsou v závěru práce navrženy standardy informační gramotnosti pro základní vzdělávání, které tvoří stěžejní část této diplomové práce.

První kapitola je převážně zaměřena na zmapování situace informační gramotnosti v České republice. Na začátku kapitoly je vymezen pojem informační gramotnost a následně jsou uvedeny organizace zabývající se problematikou informační gramotnosti. Následují dokumenty, jejichž hlavním tématem je právě informační gramotnost. Patří sem dokument Státní informační a komunikační politika, Bílá kniha, Rámcový vzdělávací program nebo Strategie digitálního vzdělávání. Dále jsou zmíněny Standardy informační gramotnosti pro předmět Informační a komunikační technologie. Závěr kapitoly obsahuje výzkumy informační gramotnosti, které byly provedeny v České republice.

Druhá kapitola je zaměřena na zahraniční oblast, konkrétně na Švédsko a Velkou Británii. V kapitole jsou představeny školní vzdělávací systémy pro základní vzdělávání zmíněných dvou zemí a následně jsou podrobně rozebrány předměty, které jsou nejvíce relevantní z hlediska informační gramotnosti.

Třetí kapitola je praktickou částí této diplomové práce. Zabývá se analyzováním Školních vzdělávacích programů vybraných škol okresu Benešov. Smyslem této analýzy je zmapování stavu informační gramotnosti na vybraných školách daného okresu.

V poslední čtvrté kapitole je uveden návrh standardů informační gramotnosti pro

2. stupeň základní školy v České republice.

V textu je použit Harvardský systém citování (forma: jméno, datum). Informace, které měly pouze doplňující charakter, jsou v textu uvedeny v poznámce pod čarou. Formální úprava je zpracována podle Metodických pokynů Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Rozsah práce je 110 877 znaků, tedy přibližně 61 normostran.

Úvod

Informační gramotnost (v angl. „information literacy“) – tento pojem je stále velmi diskutovaným po celém světě a jeho významu se přikládá nemalá důležitost. Současná společnost, se přeměnila ve společnost označovanou jako společnost informační nebo také „znalostní“, která klade na člověka vyšší nároky. Dnešní svět je založen na rozvoji informačních a komunikačních technologií a předpokládá se, že jedinec bude s informacemi umět pracovat a také jim rozumět. Obecně platí, že informačně gramotný člověk by měl být schopen číst, psát a porozumět textu v rodném jazyce.¹

Původně byl pojem informační gramotnosti chápán jako schopnost číst a psát ve smyslu vzdělanosti a znalosti literatury. V moderní společnosti dochází k určitému posunu chápání tohoto pojmu, je rozlišována gramotnost základní a gramotnost vyššího stupně. Dříve se problematika informační gramotnosti týkala převážně informační vědy a knihovnictví v oblasti teorie vzdělávání a vzdělávací politiky, nyní se tento pojem rozšířil do mnoha dalších oborů. Setkáváme se tedy s mnoha pojmy gramotnosti např. finanční, mediální, počítačová atd. Z důvodu rozšíření informační gramotnosti do mnoha oborů, vzniká i mnoho definic. (Landová, 2002)

Tato diplomová práce, po pečlivém nastudování příslušných zdrojů a obsahové analýze Školních vzdělávacích programů vybraných škol, představuje návrh standardů informační gramotnosti pro základní vzdělávání. Jinými slovy, co by měl absolvent 9. ročníku základní školy ovládat, aby mohl být považován za informačně gramotného.

¹Dombrovská, et al., 2004.

Asociace knihoven vysokých škol České republiky, 2008.

Presidential Committee on Information Literacy: Final Report, 2006.

Dombrovská, 2002.

1 Informační gramotnost v České republice

1.1 Vymezení informační gramotnosti

Mezi nejčastěji používanou, avšak poměrně obecnou patří definice Americké knihovnické asociace: „Informačně gramotní lidé se naučili, jak se učit. Vědí, jak se učit, protože vědí, jak jsou znalosti pořádané, jak je možné informace vyhledat a využít je tak, aby se z nich mohli učit i ostatní. Jsou to lidé připraveni pro celoživotní vzdělávání, protože mohou vždy najít informace potřebné k určitému rozhodnutí či k vyřešení daného úkolu.“ (ALA, 1989)

V Pražské deklaraci organizace UNESCO je informační gramotnost charakterizována takto: „Informační gramotnost zahrnuje znalost vlastních informačních potřeb, schopnost identifikovat, vyhledat, ohodnotit, uspořádat a efektivně vytvářet, používat a předávat informace, které se vztahují k určitému problému či tématu; je to základní předpoklad pro možnost aktivní účasti v informační společnosti a je součástí základního lidského práva na celoživotní vzdělávání“ (Dombrovská, Landová, 2004).

Organizace CILIP (Chartered Institute of Library and Information Professionals) vymyslela vlastní model, který definuje osm vlastností informačně gramotného člověka, kdy je třeba, aby získal znalost a pochopení:

- informačních potřeb
- dostupných informačních zdrojů
- způsobů jak vyhledávat informace
- potřeby hodnotit výsledky vyhledávání
- způsobu práce s výsledky jejich využití
- etiky a odpovědnosti při užívání informací
- způsobu komunikace a sdílení získaných zjištění a znalostí
- vedení a spravování získaných výsledků a ujištění

(CILIP, 2004)

Stále je možno pozorovat snahu o vytvoření jednotné definice a i nadále je to velmi obtížný úkol. Žádná z definic neurčuje konkrétní dovednosti informačně gramotného jedince. Hledá se spojitost mezi výchovou uživatelů, informační

gramotností a celoživotním vzděláváním. Neméně důležitou je snaha zapojení informační gramotnosti do vzdělávání na školách. V řadě zemí je informační gramotnost řešena nejen v rámci profesních organizací, ale i na vládní úrovni. Například na středních školách v Nizozemí, mají do výuky zapojeny kurzy informační a počítačové gramotnosti. V českém vzdělávacím systému jsou zatím tyto kurzy do výuky zapojeny minimálně (Dombrovská, et al., 2004).

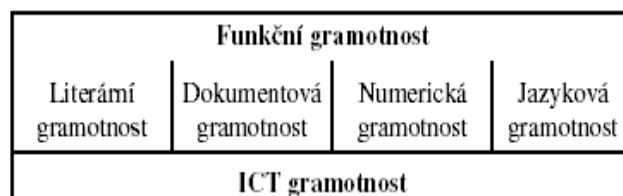
1.2 Organizace pro informační gramotnost

V současné době se začíná rozvíjet iniciativa pro podporu informační gramotnosti a její začlenění do vzdělávacího systému. Pro dnešní svět je charakteristické celoživotní vzdělávání, proto je potřeba vytvoření speciálních výukových metod a rozmanitých programů, které by motivovaly pro práci s informačními zdroji. Ovšem tato problematika by neměla být spojována pouze s knihovnami, ale měla by být chápána v širším kontextu, tzn. navázáním spolupráce s pedagogickou oblastí. Prvním vzniklým organizacím na podporu této problematiky se již dostalo uznání. Mezi ně můžeme zařadit Asociaci knihoven vysokých škol České republiky (AKVŠ ČR), Odbornou komisi pro informační vzdělávání a informační gramotnost na vysokých školách, jež je odbornou komisí AKVŠ ČR nebo Klub školních knihoven při Svazu knihovníků a informačních pracovníků. Jedním ze stěžejních bodů těchto organizací, je podle autorek spolupráce na vytvoření standardů informační gramotnosti na všech úrovních vzdělávání, které by byly pomůckou pro knihovníky, pedagogy i informační pracovníky (Dombrovská, et al., 2004).

Ve sféře vysokých škol, byly již standardy informačně gramotného studenta vypracovány, a to výše zmíněnou Odbornou komisí IVIG Asociace knihoven vysokých škol ČR.² Hlavní náplní této diplomové práce, bude nalézt doporučení, na základě kterých by mohly být vypracovány obdobné standardy informační gramotnosti pro základní školy. Konkrétně, co by měl student, který končí povinnou devítiletou školní docházku úspěšně ovládat, aby mohl být považován za informačně gramotného

² <http://www.ivig.cz/standardy-student.html>

a popřípadě úspěšně zvládnout další studium na střední škole. Ovšem stále je mylně rozšířeno, že informačně gramotný člověk, je ten, který ovládá práci s počítačem. Počítačová gramotnost je ale pouze podsložkou informační gramotnosti, jak naznačuje i graf komise IVIG:

Obrázek 1 Model informační gramotnosti. (Odborná komise IVIG, 2013)

K této problematice se vyjadřuje i ALA: „Informační gramotnost se stále více překrývá s dovednostmi v oblasti informačních technologií, ale její působnost je mnohem širší, dovednosti získané prostřednictvím informačních technologií jsou s informační gramotností stále více propojeny a také ji významně podporují. Je podotknuto, že informační gramotnost se v podobě, ve které je v národním kurikulu, zaměřuje na obsah, komunikaci, analýzu, vyhledávání informací a hodnocení, schopnost pracovat s informačními technologiemi, jež spočívá v porozumění technologiím a v jejich kvalifikovaném využívání.“ (ALA, 2006)

V České republice se do problému informační gramotnosti zapojují také státní organizace jako Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo kultury, Ministerstvo práce a sociálních věcí. Jak je patrné, této problematice je věnována celostátní důležitost. „Vláda usiluje o začlenění a vytváření rovných podmínek a příležitostí pro začlenění všech skupin obyvatel informační společnosti. Dosažení informační gramotnosti se může stát i pro znevýhodněné skupiny obyvatel prostředkem k uplatnění na trhu práce.“ (Státní info. a komunikační politika – e-Česko 2006, s. 5) Informační gramotnost je z pohledu vlády považována: „za důležitou podmínku řešení problému v oblasti ekonomické i sociální, v rozvoji celé společnosti i její ekonomiky, kultury a celkové prosperity, zároveň se informační gramotnost chápe jako stále významnější součást celkové vzdělanosti, která bude čím dál více rozhodovat o kvalitě života a celé populace i o možnostech uplatnění jednotlivců.“ (Státní info. a komunikační politika – e-Česko 2006)

1.3 Dokumenty v oblasti informační společnosti

V této části jsou uvedeny dokumenty, zabývající se problematikou informační společnosti. První dva zmíněné dokumenty – Státní informační a komunikační politika a „Bílá kniha“ v současné době již nejsou v platnosti. Jsou uvedeny z důvodu retrospektivního pohledu na danou problematiku. Jako současný a zároveň platný dokument, je zařazen Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání a nejnovější dokument pak Strategie digitálního vzdělávání.

1.3.1 Státní informační a komunikační politika

V dokumentu Státní informační a komunikační politika, je jednou z prioritních oblastí³ informační vzdělanost, zahrnující: „informatizaci škol“, problematiku informační gramotnosti, e-learningu a řešení problému „digital divide“⁴ (Státní info. a komunikační politika – e-Česko 2006).

Jako hlavní překážky k co nejvyšší informační gramotnosti vláda považuje:

- nedostatečnou motivaci a nízké povědomí o možnostech ICT
- obavu z prvních začátečních kroků, z údajné složitosti a náročnosti
- nízkou dostupnost ICT produktů (zejména počítačů) a služeb (zejména připojení k internetu), danou jejich relativně vysokou cenou vzhledem ke kupní síle obyvatel
- omezenou dostupnost možností, jak informační gramotnost získat a udržet si ji (Státní info. a komunikační politika – e-Česko 2006).

1.3.2 Bílá kniha

V dokumentu Národní program rozvoje vzdělávání, tzv. Bílé knize, jsou uvedeny hlavní cíle ve výuce na jednotlivých stupních vzdělávání. Nás zajímá převážně základní stupeň vzdělávání, konkrétně 2. stupeň základní školy, kterým se tato práce zabývá. „Cílem tohoto stupně, je především poskytnout žákům co nejkvalitnější základ všeobecného vzdělání. To znamená vybavit je jasnými vztahy k základním lidským hodnotám a takovými všeobecnými vědomostmi a praktickými dovednostmi, které jim

³ Další oblasti Státní informační a komunikační politiky jsou: dostupné a bezpečné komunikační služby; moderní veřejné služby on-line; dynamické prostředí pro elektronické podnikání. (SIKP)

⁴ „Digital divide – rozdělení států, regionů, obcí i skupin obyvatelstva na začleněné a nezačleněné, tedy na ty, kteří požívají, respektive nepožívají výhod ze zavádění ICT.“ (SIKP)

dovolí pokračovat v dalším stále specializovanějším vzdělávání v rozvoji různých zájmových činností a nebudou žádného z nich odrazovat ani limitovat při poznávání nových oblastí lidského vědění a nových aktivit“ (Bílá kniha, 2001).

Důraz je zde kladen především na motivaci k učení, osvojení základních strategií učení, rozvíjení vlastních schopností a zájmů, tvořivost a tvořivé řešení problémů, osvojení účinné komunikace, spolupráci a respekt k práci druhých, schopnost projevat se jako svobodná osobnost, toleranci a ohleduplnost, citlivý a vnímavý vztah k lidem i přírodě, odpovědný vztah k sobě a svému zdraví, reálný odhad vlastních možností. (Bílá kniha) Hlavní změnu vidí autoři v: „pojetí vyučování od předávání „hotových“ poznatků ke způsobům jejich hledání a nalézání, aktivita by tedy měla více přecházet na žáka.“ (Bílá kniha, 2001)

Komise IVIG navazuje na konferenci „21st Century Literacy“ a navrhuje následující: „Kompetence budou zahrnovat informační gramotnost definovanou jako strukturu, která zahrnuje také ICT gramotnost, ale neomezuje se pouze na ni), dále pak mediální kreativitu (jako zvláštní schopnost nejen porozumět specifickému světu médií, ale také se ho aktivně účastnit) a nakonec sociální dovednost a zodpovědnost (jako souhrn klíčových kompetencí, které nejsou obsaženy v informační gramotnosti a mediální kreativitě)“ (Dombrovská, et al., 2004).

1.3.3 Rámcový vzdělávací program

V České republice existují kurikulární dokumenty na státní a školní úrovni. Státní úroveň představuje Národní program vzdělávání a Rámcový vzdělávací program. Školní úroveň zastupují Školní vzdělávací programy, které se mohou na jednotlivých školách mírně lišit. Rámcové vzdělávací programy se mají po určitém časovém období obměňovat podle potřeb společnosti, zkušeností učitelů se školními vzdělávacími programy a měnících se potřeb a zájmů žáků (RVP ZV, 2013).

Rámcové vzdělávací programy:

- vycházejí z nové strategie vzdělávání, která zdůrazňuje klíčové kompetence, jejich provázanost se vzdělávacím obsahem a uplatnění získaných vědomostí a dovedností v praktickém životě;

- vycházejí z koncepce celoživotního učení;
- formulují očekávanou úroveň vzdělání stanovenou pro všechny absolventy jednotlivých etap vzdělávání;
- podporují pedagogickou autonomii škol a profesní odpovědnost učitelů za výsledky vzdělávání (RVP ZV, 2013).

V ČR se v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání (RVP ZV) hovoří o informační gramotnosti, která spojuje znalosti a dovednosti práce s informacemi a komunikačními technologiemi a zvláštní znalostí a dovedností, které bývají v odborné literatuře označovány pojmem funkční gramotnost, jejímž cílem je „schopnost orientovat se ve světě informací, a to jak digitálních, tak tištěných, zpracovaných v textových, zvukových i grafických editorech, uložených v celosvětové síti či v informačních institucích.“ (Gramotnosti ve vzdělávání, 2011)

V RVP ZV jsou také vyjádřeny jeho principy, které uvádíme níže:

- 1) navazuje svým pojetím a obsahem na RVP PV a je východiskem pro koncepci rámcových vzdělávacích programů pro střední vzdělávání;
- 2) vymezuje vše, co je společné a nezbytné v povinném základním vzdělávání žáků, včetně vzdělávání v odpovídajících ročnících víceletých středních škol;
- 3) specifikuje úroveň klíčových kompetencí, jíž by měli žáci dosáhnout na konci základního vzdělávání;
- 4) vymezuje vzdělávací obsah – očekávané výstupy a učivo;
- 5) zařazuje jako závaznou součást základního vzdělávání průřezová témata s výrazně formativními funkcemi;
- 6) stanovuje standardy pro základní vzdělávání, jejichž smyslem je účinně napomáhat při dosahování cílů stanovených v RVP ZV;
- 7) podporuje komplexní přístup k realizaci vzdělávacího obsahu, včetně možnosti jeho vhodného propojování, a předpokládá volbu různých vzdělávacích postupů, odlišných metod, forem výuky a využití všech podpůrných opatření ve shodě s individuálními potřebami žáků;

- 8) umožňuje modifikaci vzdělávacího obsahu pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami;
- 9) je podkladem pro všechny střední školy při stanovování požadavků přijímacího řízení pro vstup do středního vzdělávání (RVP ZV, 2013).

1.3.3.1 Klíčové kompetence (v rámci RVP)

Cíl, na který se zaměřuje vzdělávání v České republice, je oblast, která vymezuje: „k čemu je žák prostřednictvím vzdělávacího obsahu veden, aby postupně dosahoval klíčových kompetencí, a vzdělávacího obsahu, především prostřednictvím očekávaných výstupů, které vymezují předpokládanou způsobilost využít osvojené učivo v praktických situacích a v běžném životě.“ (Hučínová, 2005) Lucie Hučínová ve svém článku uvádí níže uvedené klíčové kompetence, nutno podotknout, že v době, kdy byl článek publikován, nebyly ještě klíčové kompetence součástí Rámcového vzdělávacího programu, ale sloužily pouze jako jakási doporučení:

- kompetence k učení;
- kompetence komunikativní;
- kompetence k řešení problémů;
- kompetence sociální a personální;
- kompetence občanské;
- kompetence pracovní.

(Hučínová, 2005)

Po včlenění klíčových kompetencí do RVP byly charakterizovány v dokumentu takto: „Klíčové kompetence představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti. Jejich výběr a pojetí vychází z hodnot obecně přijímaných ve společnosti a z obecně sdílených představ o tom, které kompetence jedince přispívají k jeho vzdělávání, spokojenému a úspěšnému životu a k posilování funkcí občanské společnosti.“ (RVP ZV, 2013)

V následující části textu – klíčové kompetence, jsou tučně vyznačené ty kompetence, která mají největší souvislost s informační gramotností, která je hlavním tématem této práce.

Kompetence k učení

Na konci základního vzdělávání žák:

- **vybírá a využívá pro efektivní učení vhodné způsoby, metody a strategie, plánuje, organizuje a řídí vlastní učení, projevuje ochotu věnovat se dalšímu studiu a celoživotnímu učení;**
- **vyhledává a třídí informace a na základě jejich pochopení, propojení a systematizace je efektivně využívá v procesu učení, tvůrčích činnostech a praktickém životě;**
- **operuje s obecně užívanými termíny, znaky a symboly, uvádí věci do souvislostí, propojuje do širších celků poznatky z různých vzdělávacích oblastí a na základě toho si vytváří komplexnější pohled na matematické, přírodní, společenské a kulturní jevy;**
- **samostatně pozoruje a experimentuje, získané výsledky porovnává, kriticky posuzuje a vyvozuje z nich závěry pro využití v budoucnosti;**
- **poznává smysl a cíl učení, má pozitivní vztah k učení, posoudí vlastní pokrok a určí překážky či problémy bránící učení, naplánuje si, jakým způsobem by mohl své učení zdokonalit, kriticky zhodnotí výsledky svého učení a diskutuje o nich. (RVP ZV, 2013)**

Kompetence k řešení problémů

Na konci základního vzdělávání žák:

- **vnímá nejrůznější problémové situace ve škole i mimo ni, rozpozná a pochopí problém, přemýšlí o nesrovnalostech a jejich příčinách, promyslí a naplánuje způsob řešení problémů a využívá k tomu vlastního úsudku a zkušeností;**
- **vyhledá informace vhodné k řešení problému, nachází jejich shodné, podobné a odlišné znaky;**

- **využívá získané vědomosti a dovednosti k objevování různých variant řešení, nenechá se odradit případným nezdarem a vytrvale hledá konečné řešení problému;**
- samostatně řeší problémy, volí vhodné způsoby řešení, užívá při řešení problémů logické, matematické a empirické postupy;
- ověřuje prakticky správnost řešení problémů a osvědčené postupy aplikuje při řešení obdobných nebo nových problémových situací, sleduje vlastní pokrok při zdolávání problémů;
- kriticky myslí, činí uvážlivá rozhodnutí, je schopen je obhájit, uvědomuje si zodpovědnost za svá rozhodnutí a výsledky svých činů zhodnotí. (RVP ZV, 2013)

Kompetence komunikativní

Na konci základního vzdělávání žák:

- formuluje a vyjadřuje své myšlenky a názory v logickém sledu, vyjadřuje se výstižně, souvisle a kultivovaně v písemném i ústním projevu;
- naslouchá promluvám druhých lidí, porozumí jim, vhodně na ně reaguje, účinně se zapojuje do diskuse, obhájí svůj názor a vhodně argumentuje;
- **rozumí různým typům textů a záznamů, obrazových materiálů, běžně užívaných gest, zvuků a jiných informačních a komunikačních prostředků, přemýšlí o nich, reaguje na ně a tvořivě je využívá ke svému rozvoji a k aktivnímu zapojení se do společenského dění;**
- **využívá informační a komunikační prostředky a technologie pro kvalitní a účinnou komunikaci s okolním světem;**
- **využívá získané komunikativní dovednosti k vytváření vztahů potřebných k plnohodnotnému soužití a kvalitní spolupráci s ostatními lidmi. (RVP ZV, 2013)**

Kompetence sociální a personální

Na konci základního vzdělávání žák:

- účinně spolupracuje ve skupině, podílí se společně s pedagogy na vytváření pravidel práce v týmu, na základě poznání nebo přijetí nové role v pracovní činnosti pozitivně ovlivňuje kvalitu společné práce;
- podílí se na utváření příjemné atmosféry v týmu, na základě ohleduplnosti a úcty při jednání s druhými lidmi přispívá k upevňování dobrých mezilidských vztahů, v případě potřeby poskytne pomoc nebo o ni požádá;
- přispívá k diskusi v malé skupině i k debatě celé třídy, chápe potřebu efektivně spolupracovat s druhými při řešení daného úkolu, oceňuje zkušenosti druhých lidí, respektuje různá hlediska a čerpá poučení z toho, co si druzí lidé myslí, říkají a dělají;
- vytváří si pozitivní představu o sobě samém, která podporuje jeho sebedůvěru a samostatný rozvoj; ovládá a řídí svoje jednání a chování tak, aby dosáhl pocitu sebeuspokojení a sebeúcty. (RVP ZV, 2013)

Kompetence občanské

Na konci základního vzdělávání žák:

- respektuje přesvědčení druhých lidí, váží si jejich vnitřních hodnot, je schopen večíit se do situací ostatních lidí, odmítá útlak a hrubé zacházení, uvědomuje si povinnost postavit se proti fyzickému i psychickému násilí;
- chápe základní principy, na nichž spočívají zákony a společenské normy, je si vědom svých práv a povinností ve škole i mimo školu;
- rozhoduje se zodpovědně podle dané situace, poskytne dle svých možností účinnou pomoc a chová se zodpovědně v krizových situacích i v situacích ohrožujících život a zdraví člověka;
- respektuje, chrání a ocení naše tradice a kulturní i historické dědictví, projevuje pozitivní postoj k uměleckým dílům, smysl pro kulturu a tvořivost, aktivně se zapojuje do kulturního dění a sportovních aktivit;
- chápe základní ekologické souvislosti a environmentální problémy, respektuje požadavky na kvalitní životní prostředí, rozhoduje se v zájmu podpory a ochrany zdraví a trvale udržitelného rozvoje společnosti. (RVP ZV, 2013)

Kompetence pracovní

Na konci základního vzdělávání žák:

- používá bezpečně a účinně materiály, nástroje a vybavení, dodržuje vymezená pravidla, plní povinnosti a závazky, adaptuje se na změněné nebo nové pracovní podmínky;
- přistupuje k výsledkům pracovní činnosti nejen z hlediska kvality, funkčnosti, hospodárnosti a společenského významu, ale i z hlediska ochrany svého zdraví i zdraví druhých, ochrany životního prostředí i ochrany kulturních a společenských hodnot;
- **využívá znalosti a zkušenosti získané v jednotlivých vzdělávacích oblastech v zájmu vlastního rozvoje i své přípravy na budoucnost, činí podložená rozhodnutí o dalším vzdělávání a profesním zaměření;**
- orientuje se v základních aktivitách potřebných k uskutečnění podnikatelského záměru a k jeho realizaci, chápe podstatu, cíl a riziko podnikání, rozvíjí své podnikatelské myšlení. (RVP ZV, 2013)

Klíčové kompetence jsou zastoupeny ve více úrovních vzdělávacího systému (předškolní, základní i gymnaziální úrovni), na všech těchto úrovních jsou stejné a vzájemně na sebe navazují. Pracovní kompetence se však nachází pouze v základním vzdělávání. Autorka podotýká, že těchto kompetencí by měli žáci dosáhnout během povinné školní docházky, kdy se tyto kompetence, v rámci výuky rozvíjí všechny najednou (Hučínová, 2005).

1.3.3.2 Klíčové kompetence k informační gramotnosti

V současnosti nelze informační gramotnost chápat jako gramotnost separovanou od gramotností ostatních. Naopak dochází k stále většímu prolínání různých typů gramotností. S informační gramotností jsou nejvíce provázány gramotnosti jako je počítačová (computer literacy), ICT gramotnost (ICT literacy), digitální gramotnost (digital literacy) nebo mediální gramotnost (media literacy). Pro jasnější představu jsou uvedeny definice zmíněných typů gramotností.

Sak a Saková v článku *Počítačová gramotnost a způsoby jejího získávání*, vymezují počítačovou gramotnost následovně: „Za vhodné vymezení **počítačové**

gramotnosti považujeme kompetence, které umožní jedinci využívat nové technologie pro jeho profesní a osobní život v té míře, kdy se necítí komputrově handicapován, není za digitální překážkou a jeho osobní i profesní rozvoj prostřednictvím počítače je otázkou jeho volby.“ (Sak, Saková, 2006)

„**ICT gramotnost**, je gramotností v oblasti informačních a komunikačních technologií, rozumíme jí soubor kompetencí, které jedinec potřebuje, aby byl schopen se rozhodnout jak, kdy a proč použít dostupné ICT a poté je účelně použít při řešení různých situací při učení i v životě v měnícím se světě.“ (Růžičková, 2010)

Další související gramotností je **gramotnost mediální**, již definovala např. organizace Center for Media Literacy (CML), což je vzdělávací organizace, poskytující vedení, veřejné vzdělávání, profesní rozvoj a vzdělávací prostředky na národní i mezinárodní úrovni.⁵ „Mediální gramotnost je přístup ke vzdělávání 21. století. Poskytuje rámec pro přístup, analýzu, hodnocení a vytváření zpráv v různých formách – od tisku, videa po internet. Mediální gramotnost včleňuje pochopení role médií ve společnosti, stejně jako základní dovednosti šetření a sebevyjádření, které jsou nezbytné pro občany v demokracii.“ (Center for media literacy, 2014)

Nesmíme zapomenout ani na **gramotnost digitální**, která se s informační rovněž prolíná, její definice je uvedena níže v souvislosti s dokumentem – Strategie digitálního vzdělávání do roku 2020.

Počítačovou gramotnost můžeme tedy chápat jako schopnost využívat technologie k tomu, abychom nebyli v současné informační společnosti nijak omezováni. Počítač je tu zastoupen jako prostředek k dosažení tohoto cíle. V ICT gramotnosti jsou stěžejní dovednosti, které potřebujeme k tomu, abychom byli schopni výpočetní technologie využívat co nejefektivněji k řešení pracovních i osobních problémů, lze to vyjádřit jako funkční dovednosti. Stejně tak i digitální gramotnost klade důraz na získání schopností a dovedností potřebných k účelnému využívání digitálních technologií, tady se ovšem spíše jedná

⁵ <http://www.medialit.org/>

o osobnostní vývoj. Oproti tomu mediální gramotnost se zaměřuje na obsahovou stránku informace. Prostřednictvím ní získáváme dovednosti k pochopení obsahu informací a schopnost nějakým způsobem se vyjádřit.

1.3.4 Strategie digitálního vzdělávání do roku 2020

Jak je již z názvu patrné tento dokument se zaměřuje převážně na digitální vzdělávání. Navazuje na Strategii vzdělávací politiky ČR do roku 2020, přičemž hlavním cílem je nastavit podmínky a procesy ve vzdělávání tak, aby toto vzdělávání mohlo být realizováno. Strategie digitálního vzdělávání do roku 2020 je poměrně nový dokument, který byl schválen vládou 9. července 2014 (Strategie digitálního vzdělávání do roku 2020, 2014).

S digitálním vzděláváním je úzce spjata digitální gramotnost, vyjádřená definicí použitou v publikaci DIGCOMP: Rámec rozvoje digitálních kompetencí a porozumění digitálním kompetencím v Evropě.⁶ „Digitální gramotnost, digitální kompetence ve smyslu klíčové kompetence jako soubor vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot, které potřebujeme k sebejistému, kritickému a tvořivému využívání digitálních technologií při práci, v zaměstnání, při učení, ve volném čase i při zapojení do společenského života.“ (Strategie digitálního vzdělávání do roku 2020, 2014)

Hlavní vizí této Strategie je digitální vzdělávání, kdy každý jedinec bez rozdílu má disponovat kompetencemi, které mu mají umožnit uplatnění v informační společnosti a využívání otevřeného vzdělávání, čímž je myšleno celoživotní vzdělávání. Zároveň je podotknuto, že v našem školství se zatím důsledně neprosazovalo rozvíjení digitální gramotnosti od počátku školní docházky (Strategie digitálního vzdělávání do roku 2020, 2014).

Pro rozvoj této gramotnosti jsou nutné vhodné podmínky, což je účelná a efektivní práce s digitálními technologiemi, a s tím související chápání základních principů. K uskutečnění je neméně důležitá aktualizace současných RVP, které jsou již zastaralé a chybí zachycení vývoje digitálních technologií. Podle závazku MŠMT by do 31. 12. 2016, měl být zpracován dokument, který by stanovil, v jakých časových

⁶ DIGCOMP: A framework for Developing and Understanding Digital Competence in Europe.

intervalech bude docházet k aktualizacím RVP, a s tím spojených dokumentů například standardů (Strategie digitálního vzdělávání do roku 2020, 2014).

1.4 Standardy informační gramotnosti v České republice

Důležitým aspektem tohoto kurikula jsou plánované evaluační procesy a s nimi související zaměření na standardy. Pokud budou v České republice probíhat zkoušky na centrální úrovni (např. výzkum ICILS, který naposledy proběhl v ČR v roce 2013), musí se stanovit evaluační standardy, tedy to, co má žák v určité etapě vzdělávání umět. Poté je třeba řešit vztah evaluací k stanovenému kurikulu. Jak podotýká Kitzberger, tento typ testování má větší reálný dopad než pouze teoretické kurikulum (Kitzberger, 2010).

První zařazení standardů do základního vzdělávání se uskutečnilo v září 2012. „Základním impulzem pro jejich přípravu a zařazení do RVP ZV bylo jednak programové prohlášení vlády, kde se kabinet zavázal zavést pravidelné zjišťování výsledků vzdělávání v 5. a 9. ročnících, k čemuž jsou standardy potřeba. Dalším podnětem byly výsledky mezinárodních výzkumů TIMSS a PISA, které poukázaly na zhoršování výsledků žáků, a dále odborné analytické zprávy z let 2010 a 2011, které jasně doporučily vytvořit systém hodnocení výsledků vzdělávání žáků zaměřený na zlepšení výsledků vzdělávání, upravit kurikulum a vytvořit vzdělávací standardy.“ (MŠMT, 2013)

Zoja Franklová ve svém článku: *Standardy mají pomoci učitelům*, uvádí, že první standardy vznikly pro český jazyk, matematiku a cizí jazyk. Později došlo k úpravám RVP ZV a bylo nutné tyto standardy přepracovat, následně začaly vznikat i standardy pro další předměty (zeměpis, biologie, dějepis, ...). Franklová podotýká, že standardy jsou nastaveny na minimální úroveň, které by měl dosáhnout absolvent základní školy. Důležité je zmínit, že nedávají návod jak zajímavě učit, ale mohou k tomu pouze přispět (Franklová, 2013).

Standardy jsou zpracovány podle RVP ZV platného od 1. 9. 2013. Uvedeny jsou standardy pro Informační a komunikační technologie, které budou využity k praktické části této práce. Pomocí těchto standardů by se měla testovat informační gramotnost

žáků základních škol. Pro potřeby práce jsou předloženy pouze standardy pro druhý stupeň ZŠ.

Standardy pro předmět Informační a komunikační technologie mají poskytnout žákům dosažení minimální úrovně informační gramotnosti, základní ovládání výpočetní techniky a informačních technologií, orientaci v informacích. Jejich prostřednictvím mají žáci využívat informace ke vzdělávání i pro praktický život. Předmět Informační a komunikační technologie je pro svou důležitost v dnešním světě, zařazen povinně do výuky na prvním i na druhém stupni základního vzdělávání. Dovednosti získané prostřednictvím tohoto předmětu jsou v dnešní společnosti nezbytné pro praktický život. Rychlé vyhledání a zpracování informací značně ulehčuje paměti, urychluje aktualizaci poznatků, doplňuje standardní učební texty a pomůcky (RVP ZV, 2013).

Tematický okruh: 1. Vyhledávání informací a komunikace

Očekávaný výstup RVP ZV: Žák ověřuje věrohodnost informací a informačních zdrojů, posuzuje jejich závažnost a vzájemnou návaznost.

Indikátory:

- a) žák formuluje konkrétní otázky a pomocí nástrojů prohlížeče na ně vyhledá odpovědi;
- b) žák při vyhledávání informací využívá výstižná klíčová slova, podle výsledku vyhledávání zpřesňuje dotaz;
- c) žák kriticky vyhodnocuje věrohodnost nalezené informace dle informačního zdroje, ověřuje je ve více informačních zdrojích a kontroluje, zda tyto zdroje informace nepřebírají;
- d) žák při uveřejňování informací o sobě a druhých kriticky zváží účel a rizika jejich zveřejnění a své rozhodnutí je schopen vysvětlit a obhájit;
- e) žák přijme, odešle, předá, nasdílí a publikuje textové, obrazové, zvukové nebo video informace, využije hlasové nebo audiovizuální služby;
- f) žák využije online spojení s jinými lidmi k učení a osobnímu růstu;
- g) žák při spolupráci, komunikaci a sdílení informací dodržuje pravidla etikety.

Tematický okruh: 2. Zpracování a využití informací

Očekávaný výstup RVP ZV: Žák ovládá práci s textovými, tabulkovými a grafickými editory a využívá vhodných aplikací.

Indikátory:

- a) žák zpracuje textový dokument ve zvoleném editoru, ve kterém informace prezentuje přehledně, strukturovaně a srozumitelně s ohledem na zamýšlený účel dokumentu;
- b) žák využívá nástroje pro úpravu a zvýraznění textu, člení text do odstavců, zdůrazní hlavní myšlenky;
- c) žák doplní textovou informací obrázky, grafy a tabulkami tam, kde jejich zařazení v dokumentu názorné a účelné;
- d) žák vytvoří i upraví strukturovaný vícestránkový textový dokument;
- e) žák ve zvoleném grafickém editoru vytvoří bitmapový nebo vektorový obrázek;
- f) žák na základě porozumění rozdílu mezi bitmapovou a vektorovou grafikou, upraví základní vlastnosti grafických dat podle účelu, k jakému budou využita, bere zřetel na omezení a výhody obou typů grafických formátů;
- g) žák za využití tabulkového kalkulátoru přehledně uspořádá data do tabulky;
- h) žák provádí s daty výpočty, data filtruje a řadí;
- i) žák znázorní data vhodným typem grafu, graf popíše a interpretuje.

Tematický okruh: 2. Zpracování a využití informací

Očekávaný výstup RVP ZV: Žák uplatňuje základní estetická a typografická pravidla pro práci s textem a obrazem.

Indikátory:

- a) žák rozliší na ukázkách textu a obrazu míru dodržování estetických pravidel a pravidel kompozice, navrhne úpravu;
- b) žák použije základní estetická pravidla – členění dokumentu, používání a kombinování písem, umístění titulků a obrázků na stránce;
- c) žák vytváří texty v souladu se základními typografickými pravidly, využívá styly a šablony.

Tematický okruh: 2. Zpracování a využití informací

Očekávaný výstup RVP ZV: Žák pracuje s informacemi v souladu se zákony o duševním vlastnictví.

Indikátory:

- a) žák popíše rozdíl mezi vlastním dílem a plagiátem;
- b) žák si je při vlastní tvorbě vědom svých autorských práv a zároveň nezasahuje do práv jiných;

c) žák odlišuje různé formy autorských licencí, podle situace je uplatňuje.

Tematický okruh: 2. *Zpracování a využití informací*

Očekávaný výstup RVP ZV: Žák používá informace z různých informačních zdrojů a vyhodnocuje jednoduché vztahy mezi údaji.

Indikátory:

a) žák z různých typů digitálních nebo nedigitálních zdrojů shromáždí informace pro další zpracování;

b) žák porovná, vyhodnotí a propojí informace z různých zdrojů do myšlenkového celku.

Tematický okruh: 2. *Zpracování a využití informací*

Očekávaný výstup RVP ZV: Žák zpracuje a prezentuje na uživatelské úrovni informace v textové, grafické a multimediální formě.

Indikátory:

a) žák vybere a zkombinuje textové, obrazové, zvukové nebo video informace v odpovídajícím nástroji s cílem přehledně, strukturovaně a srozumitelně prezentovat s ohledem k cílové skupině a s ohledem na zamýšlený účel;

b) žák zvolí způsob a odpovídající formu prezentace informací, s ohledem na zamýšlený účel zvýšení názornosti váží celkový čas prezentování.
(Standardy pro základní vzdělávání: ICT, 2013)

Nejen ke standardům ICT, ale i jiným předmětům proběhla řada připomínek z řad odborné veřejnosti. Jedním z recenzentů byl i Ondřej Neumajer, který se vyjádřil, že standardy nemají ujasněny cíle, neurčují, k čemu přesně mají sloužit a jak se bude testovat. Nejen Neumajer kritizuje nastavení standardů na minimální úroveň, za daleko užitečnější podle odborné veřejnosti by bylo definovat dobrý výkon žáka. Za nevhodné považuje Neumajer velkou izolovanost jednotlivých vzdělávacích oborů, jež by měly vznikat současně a být navzájem více provázané. Problém autor vidí v roztržitěné terminologii, která by podle něj měla být jednotná a jednodušší, aby ji byly schopni porozumět i učitelé jiných aprobací. Problém je spatřován také v zastaralosti a nekompletnosti RVP ZV, kdy na tyto staré RVP ZV navazují nové standardy. Neumajer se pouští i do kritiky MŠMT, kdy dle jeho názoru si neuvědomují, důležitost standardů, věnují jim malou pozornost a značně je podceňují. Dodává, že za těchto podmínek není možný vznik kvalitních standardů (Neumajer, 2013).

1.5 Standardy informační gramotnosti v zahraničí

V zahraničí byly vytvořeny standardy také významnou organizací IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions), konkrétně sekcí INFOLIT (Information Literacy Section), která se, jak je z názvu patrné, zabývá informační gramotností. Tyto standardy, s názvem Standardy informační gramotnosti pro efektivní učení, jsou uvedeny z důvodu jejich širokého záběru a aplikovatelnosti pro základní i vyšší vzdělávání (Lau, 2006).

Standardy se skládají ze tří složek: přístupu, hodnocení a využívání informací. Tyto základní cíle se nacházejí ve většině standardů vytvořených knihovnickými sdruženími jako je AASL, ACRL, SCOUNL⁷ a další. Jsou založeny na těchto mezinárodních zkušenostech (Lau, 2006).

Standardy informační gramotnosti pro efektivní učení

A) přístup – uživatel přistupuje k informaci účinně a efektivně

1) definice a členění informační potřeby

- definuje nebo rozpozná informační potřebu
- rozhodnutí najít informaci
- vyjádří informační potřebu
- iniciuje proces vyhledávání

2) lokace informací

- identifikuje a vyhodnocuje potenciální zdroje informací
- vyvíjí vyhledávací strategie
- přistupuje k vybraným informačním zdrojům
- vybírá a získává nalezené informace

B) hodnocení – uživatel vyhodnocuje informace kriticky a kompetentně

1) vyhodnocení informace

- analyzuje, zkoumá a získává informace
- zobecňuje a interpretuje informace
- vybírá a syntetizuje informace

⁷AASL - American Association of School Librarians
ACRL - [Association of College & Research Libraries](#)
SCOUNL - Society of College, National and University Libraries

- vyhodnocuje přesnost a relevantnost získaných informací
- 2) organizace informací
- pořádá a třídí informace
 - organizuje získané informace
 - určuje, které informace jsou nejlepší a nejužitečnější
- C) použití – uživatel využívá informace přesně a tvořivě
- 1) použití informací
- nachází nové způsoby, jak komunikovat, prezentovat a využívat informace
 - aplikuje získané informace
 - přeměňuje znalosti v osobní znalost
 - prezentuje informace o produktu

(Lau, 2006).

1.6 Výzkumy informační gramotnosti v České republice

1.6.1 ICILS 2013

Jak již bylo zmíněno, v roce 2013 proběhla v České republice studie ICILS (International Computer and Information Literacy Study), jejímž hlavním cílem bylo získat poznatky o dovednostech žáků v oblasti počítačové a informační gramotnosti (CIL). Ve výzkumu se zjišťovaly rozdíly ve výsledcích CIL mezi jednotlivými zeměmi, mezi školami v rámci jedné země, dále souvislost mezi úspěšností žáků a různými aspekty vzdělávacích systémů, technologickým zázemím škol, rodinným zázemím a individuálními charakteristikami žáků. V České republice byli do této studie zahrnuti žáci 8. ročníků základních škol a odpovídající ročníky víceletých gymnázií (ICILS, 2013).

Jistě je vhodné při velkém množství definic informační gramotnosti zmínit, jak na ni pohlíží tento výzkum. „Informační a počítačová gramotnost je rozsáhlý soubor zobecnitelných a přenosných znalostí a dovedností, které lze využít k vyhledávání, vytváření, zpracovávání a sdílení informací za účelem fungování jedince doma, ve škole, na pracovišti a ve společnosti.“ (ICILS 2013)

Konceptem počítačové a informační gramotnosti ve výzkumu jsou dvě oblasti: poznání počítače a porozumění jeho užívání, výběr a posouzení informací a využití

informací; zpracování, vlastní tvorba a sdílení informací. Výzkum se zaměřuje na zjištění odpovědí hlavně na tyto otázky:

1. Jak se liší počítačová a informační gramotnost žáků v jednotlivých zemích a v rámci těchto zemí?
2. Jaké aspekty vzdělávacích systémů mají souvislost s úspěšností žáků?
3. Jak technologické zázemí žáků souvisí s jejich úspěchy v počítačové a informační gramotnosti?
4. Jak socioekonomické zázemí žáků ovlivňuje výsledky počítačové a informační gramotnosti? (ICILS, 2013).

Z výsledků Národní zprávy ICILS 2013 vyplývá, že čeští žáci, ze všech zúčastněných zemí dosáhli nejvyššího výsledku. Přičemž dívky měly vyšší počet bodů než chlapci. Také je možné vypožorovat, že žáci nižších ročníků gymnázií, měli lepší výsledky než žáci na základních školách, a to o 58 bodů. (Basl, et al., 2014) Z hlediska rodinného zázemí se jako ovlivňující faktor ukázala výše statusu povolání rodičů testovaných žáků, čím vyšší měli rodiče status povolání, tím žák dosahoval lepších výsledků. Ovšem projevíly se i negativní výsledky, konkrétně čeští žáci patří k jedněm, s nejvyšším podílem využívání počítačů pro volnočasové aktivity a podprůměrným pro využívání pro studijní účely. (Basl, et al., 2014)

Celkově bylo zjištěno, že škola má vliv na rozvoj počítačové a informační gramotnosti u žáků a je proto vhodné tento potenciál rozvíjet. Ukázalo se také jako nezbytné revidovat vzdělávací oblast Informační a komunikační technologie v RVP ZV, zvláště pak oblast bezpečného používání informací a bezpečného pohybu v internetovém prostředí a posílení využívání ICT nástrojů i v jiných vzdělávacích oblastech (Basl, et al., 2014).

1.6.2 Testování informační gramotnosti Gepard

V České republice toto testování probíhalo v období podzim 2011 – jaro 2013 a bylo určeno pro všechny žáky 5 – 9 ročníků mimopražských základních škol. Toto testování pomáhá rozvíjet dovednosti, které pomáhají obstát v současném světě, napříč předměty vyučovanými ve škole. Učitelé získávají zpětnou vazbu v podobě srozumitelných informací

o dovednostech žáků a metodickou podporu v oblasti informační gramotnosti. Výhodu můžeme spatřovat ve využitelnosti testovaných dovedností ve všech předmětech. Test se zaměřuje na oblast práce s informacemi a to v těchto oblastech:

1) Vyhledávání informací

- Potřebuji v této situaci informace?
- Umím si potřebné informace najít?

2) Hodnocení informací

- Posoudím, jak hodnotné, respektive důvěryhodné informace jsem našel?

3) Zpracování a interpretace informací

- Porozumím nalezeným informacím?
- Umím pracovat s informacemi v různém formátu (text, grafy, obrázky, tabulky...)?

4) Komunikace, sdílení a prezentace informací

- Budu informace prezentovat efektivně a srozumitelně?
- Umím informace sdílet různými prostředky (e-mail, chat, sociální sítě, paměťová média..)?

5) Bezpečnost a etika práce s informacemi

- Vím, jaká právní či morální pravidla souvisí s prací s informacemi?
- Vyhnu se rizikům a ohrožení sebe sama nebo ostatních při práci s informacemi? (Gepard, 2011).

1.7 Shrnutí

V této kapitole bylo vysvětleno, co je informační gramotnost a jak je na ni pohlíženo organizacemi zabývajícími se touto problematikou. Je možné spatřovat v pojetí informační gramotnosti určitý posun, dříve byla po tímto pojmem chápána schopnost číst a psát, nyní je význam více zaměřen na vyhledávání, získání a používání informací. Stále je spatřována snaha o jednotnou definici. Informační gramotností se zabývá mnoho organizací, jak ve světě, tak i v České republice. Organizace kladou důraz na včlenění informační gramotnosti do vzdělávacího systému i celoživotního vzdělávání, proto je nutností navázat spolupráci i s jinými organizacemi než jen knihovnami. Jedním z hlavních cílů těchto organizací je vytvořit standardy informační gramotnosti pro všechny úrovně vzdělávání. V České republice je problematice

věnována pozornost na celostátní úrovni, to dokazuje zapojení MŠMT, MK a MPSV. Kdy se vláda snaží začlenit všechny skupiny obyvatel do informační společnosti. V České republice existuje několik dokumentů zabývajících se informační gramotností. Jedním z nich je Státní informační a komunikační politika, kde je právě jednou z priorit informační vzdělanost. Dalším dokumentem je tzv. Bílá kniha, kde jsou uvedeny hlavní cíle ve výuce na jednotlivých stupních vzdělávání. Důležitou změnou je přenesení větší aktivity na žáka, kdy by měl projevit větší aktivitu při hledání a nalézání poznatků. Neméně důležitý je Rámcový vzdělávací program, který zastupuje státní úroveň vzdělávání, jehož obsah by se měl po určitém časovém období obměňovat. Současný RVP „zdůrazňuje klíčové kompetence a jejich provázanost se vzdělávacím obsahem a uplatnění získaných vědomostí a dovedností v praktickém životě.“ (RVP ZV, 2013)

Vzhledem k plánovaným evaluačním procesům je zapotřebí kvalitních standardů, tj. co má žák v určité etapě vzdělávání umět. S obměnou RVP je nutné obměňovat i zmíněné standardy, které slouží k testování žáků. Standardy jsou vystaveny také kritice z řad odborné veřejnosti. Často je vytýkáno nastavení standardů na minimální úroveň, izolovanost jednotlivých oborů, zastaralost a nekompletnost RVP. V návaznosti na evaluační procesy proběhla v České republice i testování ve školách. Zmíněno je testování ICILS 2013 (oblast počítačové a informační gramotnosti) a testování Gepard, zabývající se informační gramotností.

2 Informační gramotnost v zahraničí

Na základě úvodní rešerše a prostudované literatury, bylo vybráno Švédsko a Velká Británie, jako příklady dvou velmi kvalitních vzdělávacích systémů, které kladou důraz na rozvoj informační gramotnosti.

2.1 Švédsko

2.1.1 Švédský vzdělávací systém

Povinná školní docházka ve Švédsku trvá stejně jako v České republice 9 let. Každý ročník je rozdělen do dvou semestrů – podzimní a jarní. Většina žáků začíná povinnou školní docházku v podzimním semestru po dosažení věku 7 let. Každá škola si může vytvořit svůj vlastní profil, proto se objevují školy se zaměřením Montessorri, anglické třídy nebo třídy zaměřené na sport. Z hlediska klasifikace žáků byla od školního roku 2011/2012 zavedena klasifikační stupnice, která má 6 úrovní (A, B, C, D, E, F), přičemž stupeň A odpovídá našemu hodnocení známkou 1. Zvláštností švédského vzdělávacího systému je již zmíněné hodnocení, žák je na základní škole hodnocen poprvé až v 8. ročníku. Do té doby jsou pravidelně o studijních výsledcích každého žáka informování jeho zákonní zástupci (Skolverket, 2011).

2.1.2 Švédské kurikulum pro základní školy

Národní vzdělávací program je založen na demokratických základech. Zaměřuje se na žáky a jejich získávání a rozvoj znalostí a hodnot. Program má podpořit touhu žáků po celoživotním vzdělávání. Úlohou školy je podporovat respekt jednotlivců k vnitřním hodnotám každého člověka a k prostředí, ve kterém žijeme. Velký důraz je kladen na individualitu každého žáka, který za své studium přebírá stále větší zodpovědnost a rozvíjí tak schopnosti posoudit své vlastní výsledky (Curriculum for the compulsory school..., 2011).

V Kurikulu jsou dále uvedeny cíle, kterých má žák dosáhnout na konci povinné školní docházky. Pro jasnější představu jsou uvedeny níže:

- umí používat švédský jazyk a to jak v mluvené tak i psané formě;
- komunikuje v anglickém jazyce v psané i mluvené formě a rovněž ovládá základy dalšího cizího jazyka;

- užívá matematické uvažování při dalších studiích a v každodenním životě;
- využívá poznatky z vědy, techniky, společenských věd, humanitních a estetických oblastí;
- dokáže řešit problémy a proměňovat myšlenky v praxi;
- učí se pracovat samostatně i v kolektivu a dokáže zhodnotit své vlastní schopnosti;
- využívá kritického myšlení a nezávisle formuluje stanoviska na základě znalostí a etických úvah;
- získá znalosti o společenských normách, lidských právech a demokratických hodnotách;
- získá poznatky o základních předpokladech pro kvalitní životní prostředí a trvale udržitelný rozvoj;
- chápe význam vlastního životního stylu a jeho dopad na zdraví, životní prostředí a společnost;
- používá a chápe mnoho různých forem vyjádření – jazyk, umění, hudba, divadlo, tanec a získá povědomí o rozsahu kultury ve společnosti;
- používá moderní technologie jako nástroj při hledání informací, ke komunikaci, a učení (Curriculum for the compulsory school..., 2011).

2.1.2.1 Technologie

Poměrně velkou rozdílnost můžeme spatřovat ve švédském předmětu Technologie, který se oproti předmětu Informační a komunikační technologie, vyučovaný na českých základních školách výrazně liší a je spíše zaměřen na technologie obecně. Téma informačních technologií je částečně probíráno

v 7. – 9. ročníku, kdy jsou zmíněny komunikační technologie pro výměnu informací, jako jsou internet, počítače nebo mobilní telefony. Téma internetu je dále rozvíjeno z pohledu výhod a nevýhod. Ve Švédsku je předmět zaměřen na odborné technické znalosti pro snazší orientaci v současném světě. Má rozvíjet zájem o technologie každodenního života a obeznámit žáky s konkrétními termíny vztahujícími se k oboru. Důraz je kladen také na rozvoji myšlení směřující k vlastním technickým nápadům a řešením. S tím souvisí i získání znalostí o historickém vývoji technologií, z důvodu lepší pochopení složitých technologických jevů a souvislostí (Curriculum for the

compulsory school..., 2011, s. 254 - 256). Oblasti týkající se informační gramotnosti jako je vyhledávání, zpracování a využívání informací nejsou v tomto předmětu zmíněny vůbec. Naopak v českém Standardu pro předmět Informační a komunikační technologie, jsou tato témata zastoupena poměrně široce.

2.1.2.2 Občanská výchova

Informacemi se zabývá syllabus předmětu Občanská výchova, „kdy by výuka měla dát žákům nástroje pro správu informací v každodenním životě a studiu, dále znalosti o tom, jak vyhledávat a vyhodnocovat informace z různých zdrojů a učit je posoudit jejich význam a důvěryhodnost.“ (Curriculum for the compulsory school..., 2011)

Náplní předmětu Občanská výchova je v 1. – 3. ročníku mimo jiné také vyhledávání informací z různých zdrojů a tyto zdroje hodnotit a zpracovat. V 7. – 9. ročníků se výuka zaměřuje na roli médií v šíření informací, formování veřejného mínění a také příležitosti a rizika spojená s internetem a komunikací prostřednictvím elektronických médií (Curriculum for the compulsory school..., 2011)

2.2 Velká Británie

Základní školy ve Velké Británii, jsou nazývány primary school. Na základní školu žáci nastupují ve věku 5 let a setrvávají tu do dovršení 11 roku. Poté nastupují na střední školu tzv. secondary school. Studenti tento stupeň školního systému opouští ve svých 16 letech. Na školách tohoto typu je kladen důraz na výběr několika předmětů, přičemž následuje podrobné studium jednotlivých předmětů (Žáková, 2014). Již na počátku vidíme určité rozdíly od českého vzdělávacího systému, kde povinná školní docházka začíná až v 6 letech. Ve Velké Británii střední škola věkově spíše odpovídá našemu druhému stupni základní školy. Právě z tohoto důvodu tato práce zahrnuje i britskou střední školu. Školní vzdělávací systém je rozdělen do čtyř stupňů, přičemž nás zajímá stupeň 3. (11 - 14 let) a stupeň 4. (14 – 16 let).

2.2.1 Školní vzdělávací kurikulum

K revizi národního vzdělávacího kurikula došlo v roce 2007. Hlavním cílem revize bylo zvýšit standardy vzdělávání a také pomoci žákům lépe reagovat na měnící

se svět. Tato revize pokrývala 3. a 4. stupeň. Kurikula mají poskytovat více flexibility, přizpůsobení se potřebám každého žáka. Větší důraz je také kladen na podnikavost, kreativitu, získávání, a procvičování. (Faltýn, 2007).

Trochu odlišná je situace ve Skotsku, které své vzdělávací kurikulum vyvíjelo jako autonomní strategii a přizpůsobilo ho svým podmínkám. Důraz je kladen na cílové výstupy žáka – kompetence. Kompetence se skládá ze tří složek: postojů, dovedností a znalostí. Podsožkou kompetence je porozumění. (Havlínová, 2006).

Z hlediska začlenění informační gramotnosti je situace poněkud nejednotná. V současném vzdělávacím programu v Anglii není specificky informační gramotnost vymezena. Nicméně prvky dovedností, které jsou součástí informační gramotnosti, zařazují zejména do předmětu Informační a komunikační technologie. Každá škola k informační gramotnosti přistupuje jednotně. Ve Skotsku je situace opět odlišná. Dovednosti související s informační gramotností jsou do vzdělávacího rámce začleněny mnohem více.

V mnoha školách funguje školní knihovna a s tím spojená pozice školního knihovníka. Úlohou této pracovní pozice je většinou propagování osvědčených postupů v rámci školy a řízení a rozvíjení množství zdrojů. V některých školách je úzká spolupráce mezi učiteli a školním knihovníkem. Zaměřují se na vytváření projektů v souvislosti s informační gramotností. Bohužel na většině škol ve Velké Británii školní knihovník zastává roli toho, kdo má rozvíjet čtení. Organizace CILIP, zabývající se informační gramotností spatřuje možnost využití pozice školního knihovníka také jako osoby, která by mohla školit ostatní vyučující, jak používat prostředky na podporu informační gramotnosti (Jones, 2014).

Jak již bylo zmíněno, Skotsko si vytvořilo svou autonomní strategii pro vzdělávání. Můžeme tedy spatřovat mezi Skotskem a ostatními částmi Velké Británie určité rozdíly. V následujících řádcích proto, zvláště rozebereme Skotsko a zvláště Anglii, která bude zastupovat jak Wales, tak i Severní Irsko, kde jsou vzdělávací strategie stejné.

2.2.2 Anglie

V každém vzdělávacím oboru je stanoven studijní program a cíle vzdělávání, do nichž jsou zapracovány jednotlivé klíčové dovednosti (u nás užíváme pojem klíčové kompetence). Hlavních klíčových dovedností pro primární vzdělávání je určeno šest. Patří sem komunikace, aplikace čísel, informační technologie, práce s druhými, zdokonalování vlastního učení a výkonu, řešení problémů. Vedle toho jsou stanoveny ještě tzv. dovednosti myšlení, mezi které patří dovednosti zpracování informací, dovednosti argumentace, dovednosti bádání, dovednosti kreativního myšlení a dovednosti hodnocení. V sekundárním vzdělávání, které zahrnuje stádium 3. – 4., tedy věkové rozpětí žáků 11 – 16 let, vymezuje funkční dovednosti a dovednosti osobní, k učení a myšlení. Tyto uvedené dovednosti jsou stěžejní součástí výuky v celém kurikulu. Kurikulum poskytuje větší prostor žákům v tom, jak informace vstřebají a využijí. Předností tohoto kurikula jsou určitá doporučení jak učit nejen co učit. Má tak docházet k efektivnějšímu stylu výuky (Kocourková, Pastorová, 2011).

2.2.2.1 Práce s počítačem

Informační gramotnost je zastoupena především v předmětu Informační a komunikační technologie, tento předmět byl od září 2014 přejmenován na Computing, přeloženo jako Práce s počítačem. V současné společnosti jsou informační technologie stále více zastoupeny a stále více integrovány do života člověka. Pomocí těchto technologií vyhledáváme, analyzujeme a prezentujeme informace, které nám pak napomáhají k řešení problémů. Stejně tak jsou informační technologie ku prospěchu žákům. Podporují nezávislé učení, schopnost se rozhodovat a činit kritická zhodnocení na základě zjištěných informací.

Nyní se budeme zabývat klíčovým 3. stupněm, odpovídající věku 11 – 14 let, tedy ve Velké Británii 7. – 9. třída. Kurikulum pro tento předmět obsahuje 4 klíčové procesy, které se žáci mají naučit, a to hledání informací, rozvoj nápadů, sdělování informací, vyhodnocování. Při hledání informací by žáci měli být schopni systematického zvážení informací potřebných k vyřešení problému, dokončení úkolu nebo získání odpovědi na otázku. Důležité je používání a zdokonalování metod vyhledávání informací, které jsou pak následně použity na základě vhodně vybraných

informačních zdrojů. Nezbytností je umět informace posoudit z hlediska relevance. Klíčový proces rozvoj nápadů souvisí s využitím informačních a komunikačních technologií, pomocí nichž mají žáci řešit problémy, zkoumat je strukturovat a odvozovat nové informace pro konkrétní účel. Při sdělování informací se žáci učí vyměňovat informace efektivně, zodpovědně, bezpečně a následně je za pomoci technologií prezentovat. Při klíčovém procesu vyhodnocování je cílem efektivní využití a nalezení zpětné vazby ze získaných informací. Z hlediska obsahu tedy výuka předmětu Práce s počítačem obsahuje použití informací s různými vlastnostmi, strukturami a účely. Dále pak použití různorodých informačních zdrojů, včetně datových souborů, nástrojů informačních a komunikačních technologií. Zařazena je také informační bezpečnost, dopad informací na společnost, což zahrnuje autorská práva, plagiátorství atd (The school curriculum, 2013).

Druhou skupinou, která nás zajímá, je klíčový 4. stupeň, věkově odpovídající 14 – 16 letům (10. – 11. třída), což je srovnatelné s naším 8. a 9. ročníkem. Klíčové procesy jsou totožné s těmi ze třetího klíčového stupně. V některých procesech jsou drobné rozdíly u rozvoje nápadů, je navíc začleněno bezpečné a zodpovědné používání informačních a komunikačních technologií. U sdělování informací jsou navíc začleněna média jako prostředek pro sdělování a vyměňování informací. Cílem klíčového procesu vyhodnocování je přezkoumání, úprava, zhodnocení vykonaných úkolů a kritická reakce na zpětnou vazbu od ostatních. Z hlediska obsahu je stupeň 4 poněkud odlišný. Výuka zahrnuje řešení náročnějších problémů a k tomu využití odpovídajících informačních a komunikačních technologií. Žáci se učí informace ukládat, efektivně vyhledávat a zpřístupňovat obsah. Důraz je kladen na bezpečnost a minimalizování rizik spojených s viry. Do výuky je řazen i dopad informací na společnost, jednotlivce s ohledem na sociální, ekonomické, právní a etické důsledky. (The school curriculum: ICT, 2013).

Z výše uvedeného vyplývá, že osnovy jsou zaměřené spíše na vhodné využití informačních a komunikačních technologií, tvořivou práci, využití technologií při řešení problémů a také jejich využívání v jiných předmětech. Stejně jako ve Švédsku i tady má své zastoupení lepší orientace ve světě pomocí získaných informací. Opomenuto není

ani vyhledávání a posuzování relevantnosti jednotlivých zdrojů. Zařazeny jsou i témata jako je bezpečnost nebo autorské právo.

2.2.2.2 Anglický jazyk

V předmětu Anglický jazyk je informační gramotnost začleněna jen okrajově, jak na klíčovém 3. stupni, tak i na 4. Jedná se zejména o kritické porozumění a posouzení platnosti a významu informací z různých informačních zdrojů. Začleněna je výuka směřována k schopnosti žáků extrahovat a interpretovat informace, vybírat a porovnávat je, rozlišit jejich relevantnost a irelevantnost a odůvodňovat vlastní názory na informační zdroje. V klíčovém stupni 4 je kladen důraz na prezentování, analyzování a vyhodnocování informací (The school curriculum, 2013).

2.2.3 Skotsko

Jak již bylo zmíněno, situace ve Skotsku je trochu odlišná od ostatních zemí Velké Británie. Ve Skotsku jsou jasné ukazatele vzdělávacího systému a závazky na vytvoření vzdělávací kultury, relevantní pro budoucnost. Velký důraz je kladen na význam mladých lidí a jejich rozvíjející se dovednosti. Mají se stát nezávislími, se schopností řídit svá vlastní studia a kriticky vyhodnocovat informace z mnoha zdrojů. Učení probíhá prostřednictvím interakce s informačními a komunikačními technologiemi, jež ovlivní povahu vztahu učitel/žák. Tento přechod ovšem musí být dobře řízen, aby se nestal povrchním a mechanickým. Tyto požadavky byly dříve požadovány po studentech vysokých škol, nyní se nároky posunuly již k studentům nižších stupňů vzdělávání. Většina výukových objektů je proto zaměřena na vyšší ročníky základních škol a nižší ročníky škol středních (Lightfoot, 2005).

Pro skotské kurikulum jsou stěžejní studijní dovednosti, stejně jako pro zbytek Británie. Ve Skotsku je ovšem mnohem více začleněna informační gramotnost. Termín **studijní dovednosti** (study skills) odkazuje na vědomé a záměrné používání procesů učení k dosažení účinných studijních předpokladů. Překrývá se s pojmem „naučit se učit“ - „learning to learn“. Oba pojmy se zabývají myšlenkou, že u žáků a studentů by se měla rozvinout vědomá a záměrná kontrola nad mechanismy jejich vlastního učení. Soubor dovedností je poměrně velký, patří sem čtení, psaní, příprava poznámek, časové

rozvržení, spolupráce s ostatními, zapojení kritického a analytického myšlení, opakování a zapamatování (Johnston, Anderson, 2005).

Informační gramotnost je chápána ve skotském kurikulu jako důležitá a relevantní, v současné době však nezabírá konkrétní část v osnovách, jako tradiční předměty. Je podotknuto, že i přes poněkud větší novost termínu v kurikulu, má informační gramotnost své hluboké kořeny v knihovnictví a informační vědě, zvláště v oblasti vyhledávání informací a není tak omezena na vzdělávací kontexty jako studijní dovednosti (Johnston, Anderson, 2005).

Významnost obou pojmů ve vzdělávání je značná a pro posouzení jejich kombinace v školních osnovách dochází k vzájemnému porovnání. Obě entity jsou prezentovány jako důležité vzhledem ke studiu, přesto jsou v osnovách poněkud opomíjeny, navzdory tomu, že jsou velmi diskutovány z hlediska moderní teorie učení a výzkumných poznatků. Rovněž je spojuje rovina celoživotního učení. Informační gramotnosti je na rozdíl od studijních dovedností věnována pozornost na národní a mezinárodní úrovni, vedoucí k rozvoji národních norem a prohlášení dobré praxe. Informační gramotnost má značný význam i mimo formální vzdělávání, a to v zaměstnání, v demokracii, aj. (Johnston, Anderson, 2005).

2.2.3.1 Technologie

Pro podrobnější představu je opět porovnán předmět s názvem Technologie. I ve Skotsku je předmět zacílen na efektivní využívání informačních a komunikačních technologií, a to i nad rámec výuky. Zvyšování efektivního učení a uplatnění dovedností žáků při zpracování a organizaci informací je hlavní podstatou. Žáci umí vybrat a použít řadu médií a prezentovat informace, spoluprací s ostatními a sdílí své zkušenosti a nápady v rámci bezpečného online prostředí (Curriculum areas: Technologies, 2015).

2.2.3.2 Gramotnost a anglický jazyk

Předmět Gramotnost a anglický jazyk (Literacy and English) je oproti předmětu Technologie zaměřen na informační gramotnost mnohem více. Výuka je směřována k nezávislému výběru relevantních informací, organizování základních informací nebo myšlenek. Učí se jak posoudit hodnotu zdroje, najít, vybrat a shrnout informace, které potřebují. Po žácích je požadováno vhodné rozpoznání a posouzení spolehlivosti

informace a relevantnosti zdrojů. Také se učí, kdy je vhodné použít citace a kdy je lepší uplatnit vlastní názor (Curriculum areas: Literacy and English, 2015).

2.3 Shrnutí

Mezi Velkou Británií a Švédskem spatřujeme rozdíly ve vzdělávacím systému ihned v počátcích. Ve Velké Británii žáci nastupují povinnou školní docházku již v pěti letech, zatímco ve Švédsku až po dovršení sedmého roku dítěte. Velká Británie klade v kurikulu důraz na podnikavost a kreativitu, Skotsko navíc přidává důraz na konkrétní kompetence (postoje, dovednosti, znalosti) a na porozumění. Individualita, touha po celoživotním vzdělávání, získávání a rozvoj znalostí, to je hlavním cílem vzdělávání ve Švédském království. V Anglii není přesně informační gramotnost v kurikulech vymezena a každá škola k ní přistupuje individuálně.

Jak již bylo zmíněno, Skotsko se poněkud odlišuje od zbytku zemí Velké Británie. Začleňuje do svého kurikula mnohem více informační gramotnosti i klíčové dovednosti. Anglie má zapracovány klíčové dovednosti (u nás klíčové kompetence) do studijních programů. Ve vzdělávacím systému je stanoveno 6 hlavních a několik vedlejších klíčových dovedností a jsou stěžejní součástí výuky celého kurikula. Zároveň výuku činí efektivnější a poskytují učitelům návod i jak učit. Žáci tímto stylem výuky dostávají větší prostor pro vstřebávání informací. Skotsko má zase stanoveny jasné ukazatele a závazky na vytvoření vzdělávací kultury relevantní pro budoucnost. Budoucnost vkládá do rukou mladých a jejich dovedností, které během studia získávají, částečně i prostřednictvím informačních a komunikačních technologií. Stávají se nezávislými, schopni řídit své studium. Co dříve bylo požadavkem pro vysokoškolské studenty, se nyní posunulo do nižších úrovní vzdělávacího systému.

Shodně má Velká Británie i Švédsko informační gramotnost začleněnu převážně v předmětech týkajících se informačních a komunikačních technologií. Informační gramotnost je dále začleněna v předmětu Občanská výchova a v jazycích.

Předmět Technologie se ve Švédsku zabývá technologiemi obecně, důraz je kladen na rozvoj myšlení žáků směřující k vlastním technickým nápadům. V Anglii v předmětu Práce s počítačem jsou do osnovy tohoto předmětu zapracovány čtyři klíčové procesy: hledání informací, rozvoj nápadů, sdělování informací

a vyhodnocování. Zařazena je dále informační bezpečnost nebo autorskoprávní problematika. Ve vyšších ročnících je přidána problematika médií a žákům jsou k vyřešení předkládány stále náročnější problémy. Ve Skotsku je hlavní podstatou předmětu Technologie efektivní učení a uplatnění dovedností při zpracování a organizaci informací. Jsou využívána média a žáci svoje dovednosti prezentují. Všechny tyto země prostřednictvím tohoto předmětu spojuje dosažení lepší orientace ve světě pomocí získaných informací, efektivní vyhledávání a posuzování relevantnosti zdrojů informací a využívání zdrojů v souladu s autorským právem.

Švédská Občanská výchova žáky učí využívat nástroje pro správu informací v životě i při studiu. Náplní je vyhledávání informací z různých zdrojů a následné vyhodnocování. Šíření informací v médiích, rizika spojená s internetem a komunikace prostřednictvím médií spadá rovněž do osnov předmětu Občanská výchova. Ve Velké Británii v předmětu odpovídající švédské Občanské výchově není informační gramotnost zastoupena.

Poněkud málo je v osnovách zastoupena knihovna, jako instituce poskytující bohatý zdroj informací. Ve Velké Británii sice školní knihovny fungují, ale školní knihovník spíše zastává roli, toho, co se stará o rozvoj čtení. Organizace CILIP spatřuje možnost využití školních knihovníků jako školitelů, kteří by učili učitele, jak co nejvíce používat prostředky na podporu informační gramotnosti u žáků.

3 Praktická část – analýza ŠVP vybraných škol

V praktické části byla provedena analýza Školních vzdělávacích programů vybraných škol okresu Benešov. Po vytipování jednotlivých škol, jsem každou z nich navštívila osobně, s cílem získat informace o začlenění informační gramotnosti do výuky. Ve všech pěti případech jsem byla odkázána na Školní vzdělávací program dané školy. Většina těchto dokumentů byla přístupná na internetu, na stránkách konkrétní školy. V případě ZŠ Votice, mi byl poskytnut Školní vzdělávací program, který není v kompletní podobě zveřejněn na webových stránkách školy. Ke zpracování získaných dokumentů byla použita obsahová analýza.

Záměrně byly vybrány školy s různě velkou kapacitou žáků. Základní škola Miličín s kapacitou 180 žáků, ZŠ Jankov s 220 žáky, ZŠ Bystřice se 420 žáky a ZŠ Votice s kapacitou 680 žáků. Pozornost byla zaměřena i na víceleté gymnázium v Benešově, kde byly analyzovány nižší ročníky osmiletého gymnázia, odpovídající 2. stupni základní školy. Gymnázium Benešov neuvádí svou kapacitu žáků, pouze počet tříd, ten činí pro všechny ročníky osmiletého gymnázia 10 tříd. Informační gramotnost byla nejvíce zastoupena v předmětech týkajících se informačních a komunikačních technologií. Tento předmět je nazýván každou školou jinak. Setkáváme se proto s názvy Informační a komunikační technologie, Informatika nebo Informatika a výpočetní technika. Dalšími předměty, kde byla zastoupena informační gramotnost, ale už v menší míře, byl předmět Český jazyk nebo Občanská výchova. Často docházelo k propojení informační gramotnosti s gramotností mediální nebo čtenářskou, která je podsložkou gramotnosti informační.

3.1 Základní škola Bystřice

Základní škola Bystřice je úplná základní škola s devíti ročníky. Každý ročník má zpravidla dvě třídy. Kapacita školy je 420 žáků. Škola se snaží co nejvíce motivovat a podporovat žáky k učení. Upřednostňují vyučování směřující ke kompetencím, které jsou využitelné v běžném životě. Zároveň tyto kompetence jsou nezbytné pro uplatnění v Evropě 21. století. Do vzdělávacího procesu kromě klasických klíčových kompetencí, které jsou uvedeny v Rámcovém vzdělávacím plánu, ZŠ Bystřice navíc začleňuje další kompetence. Patří sem kompetence učení, objevování, myšlení a uvažování, komunikace, kooperace, práce a adaptace. Pro tuto práci mají význam kompetence učení jako je schopnost vzít v úvahu získané zkušenosti a dávat věci do souvislostí, schopnost řešit problémy a být zodpovědný za své učení. Z kompetence objevování, je podstatné získávání informací z různých zdrojů a posouzení jejich věrohodností čili relevance. Dále rozvinutí schopnosti efektivně zvažovat rozmanité zdroje dat. V rámci kompetence kooperace žáci mají být schopni činit rozhodnutí, řešit konflikty, posuzovat a hodnotit. Adaptace – další kompetence, v které je podstatné využívání informační a komunikační techniky a nalézání nových řešení (ZŠ Bystřice, 2007).

Hlavní a dílčí cíle vzdělávacího programu

Umožnit žákům osvojit si strategie a motivovat je pro celoživotní učení

- Vybírat si a využívat vhodné způsoby, metody a strategie pro aktivní a efektivní učení, ustálenými postupy si osvojovat učivo, častým opakováním si získané učivo, vědomosti a dovednosti upevňovat;
- vyhledávat a třídit informace a na základě jejich pochopení, propojení a systematizace je efektivně využívat v procesu učení a v praktickém životě;
- využívat informační a komunikační prostředky a technologie (ZŠ Bystřice, 2007).

Pomáhat žákům poznávat a rozvíjet vlastní schopnosti v souladu s reálnými možnostmi a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o vlastní životní a profesní orientaci.

- Využívat znalosti a zkušenosti získané v jednotlivých vzdělávacích oblastech v zájmu vlastního rozvoje i své přípravy na budoucnost (ZŠ Bystřice, 2007).

Výše uvedený výňatek hlavních a dílčích cílů vzdělávacího programu je nejvíce relevantní z hlediska informační gramotnosti, ostatní hlavní a dílčí cíle jsou zaměřeny na osobnost žáka, jako takovou tzn. zodpovědné chování, pozitivní city v jednání a prožívání, ochrana duševního a fyzického zdraví, ohleduplnost k druhým, tolerance a ohleduplnost ke kulturním a duchovním hodnotám společnosti.

3.1.1 Školní vzdělávací program

Ve Školních vzdělávacích programech jsou povinně začleněny již několikrát zmiňované klíčové kompetence a každá škola je povinna tyto kompetence prostřednictvím výuky naplňovat. V ZŠ Bystřice uplatňují postupy, kdy „učitelé učí žáky pracovat s různými zdroji informací (tištěnými, elektronickými, apod.) žáci mají k dispozici školní knihovnu a mohou využít školní počítače s připojením na internet, i mimo výuku. Škola využívá nové vyučovací metody a organizační formy výuky, při kterých jsou vytvářeny vhodné podmínky pro rozvíjení klíčových kompetencí žáků (moderní pedagogické trendy, skupinová práce, dialog, projekty, integrace výukových oblastí).“ (ZŠ Bystřice, 2007)

V bystřické ZŠ je informační gramotnost zastoupena především v předmětu Informační a komunikační technologie. Tento předmět se vyučuje od 4. až do 9. ročníku. V klíčové kompetenci k učení jsou žáci vedeni k samostatnému objevování možností využití informačních a komunikačních technologií v praktickém životě. Kompetence občanská žáky mimo jiné seznamuje s vazbami na legislativu a obecnými morálními zákony (autorskoprávní problematika, ochrana osobních údajů, bezpečnost), což v praktické rovině znamená např. naučit se správně citovat použité informační zdroje. Při zpracování informací jsou žáci rovněž vedeni ke kritickému myšlení nad obsahy a sděleními získanými z různých informačních zdrojů. S tím souvisí i kompetence pracovní, kdy žáci využívají informační a komunikační technologie pro hledání informací (ZŠ Bystřice, 2007).

3.1.2 Informační a komunikační technologie

Od 6. až do 8. ročníku je v tomto předmětu spíše zapojena práce s počítačem z hlediska jeho součástí, fungování jednotlivých programů apod. Dílčí částí je práce

s informacemi, kdy žáci analyzují zadané téma, vyhledávají informace v informačních zdrojích, informace zpracovávají a na základě toho vytvoří výstupní dokument psaný odborným stylem, kde zužitkují poznatky týkající se citování použitých zdrojů. Očekávaným výstupem je vyhledání informací k zadanému tématu, zpracování a využití dostupného software k vytvoření písemného výstupu.

V devátém ročníku je zaměření na informační gramotnost největší. Kromě opakování učiva z předešlých let, je začleněna práce s programy Word, Excel, dále vznik služby Internet nebo práce s elektronickou poštou. Web je používán jako zdroj informací. Hlavním z úkolů v tomto ročníku je vypracování odborné písemné práce, úkol je rozdělen do šesti etap.

V první je cílem stanovení tématu, ve druhé etapě, pro nás důležitější, je podstatou získávání informací. Zařazeny jsou prameny informací: ústní, zvukové, přednáška, rozhovor, konference, písemné, obrazové – knihy, periodika, normy, letáky, zákony... Mezi zdroje informací jsou začleněny knihovny, informační střediska, archivy, databáze, web, e-mail...). Užitečným je zařazení výuky vyhledání, výběru a získávání informací a rovněž zaznamenávání použitých pramenů. Výstupem této části je uvědomění si žáka, šíří jemu dostupných zdrojů informací, orientace a vyhledávání v nich. Třetí etapa s názvem Studium informací poskytuje zásady a postupy studia odborného pramene informací, Žák si na základě toho dokáže vybrat důležité prameny a vytipovat si podstatné pasáže. Zároveň dodržuje zásady rozlišení doslovné citace, parafráze a vlastních myšlenek. Uvádí použité zdroje informací. Ve čtvrté etapě – Zpracování informací, se očekává, že žák nastudované informace zpracuje do uceleného dokumentu. Předposlední etapa nese název Výstup a poslední šestá s názvem Prezentace (ZŠ Bystřice, 2007).

3.2 Základní škola Miličín

Z oficiálního názvu školy – Základní škola a Mateřská škola Miličín okres Benešov, je již možné předpokládat, že se jedná o školu menšího typu. Tato škola je propojena s mateřskou školou. Miličínská ZŠ má i přes svou kapacitu pouhých 180 žáků, všech 9. ročníků. Na prvním stupni je zpravidla po jedné třídě v každém ročníku. V případě malého počtu žáků jsou některé ročníky slučovány. Druhý stupeň má rovněž v každém ročníku jednu třídu. Prioritou školy je vzdělávání a výchova žáků podle poznatků o psychosomatickém vývoji dětí a mládeže a rovněž důraz na vzdělávání pedagogických pracovníků (ZŠ Miličín, 2014).

3.2.1 Školní vzdělávací program

Z hlediska charakteru Školního vzdělávacího programu se škola zaměřuje na všestranné vzdělávání žáků s důrazem na environmentální výchovu a výchovu k vzájemné toleranci odlišností. Důležitou roli hraje inkluzivní vzdělávání, tzn. vytvoření podmínek pro žáky s různým druhem postižení. Cílem školy je učit žáky znalostem a dovednostem uplatnitelných v běžném životě, stejně jako je tomu i v ZŠ Bystřice, tedy méně encyklopedických poznatků a více činností zaměřených do praxe. Stále více jsou začleňovány efektivní metody výuky. Pro úspěšné obstání v současné moderní společnosti je nutné vést žáky k využívání informačních a komunikačních technologií, která je postupně začleňována do výuky všech předmětů. Ve výchovné a vzdělávací strategii je upřednostňován dostatek informačních zdrojů a učebních impulzů, jako je využití internetu, pořádání exkurzí a projektů. ZŠ Miličín spolupracuje také s místní obecní knihovnou. Snahou je propojování informací se skutečným životem a řešení problémů na základě kritického zhodnocení informací (ZŠ Miličín, 2014).

Mezi nejpodstatnější klíčové kompetence z hlediska informační gramotnosti patří ve Školním vzdělávacím programu ZŠ Miličín kompetence k učení, kde je kladen důraz na čtení s porozuměním, práci s textem a vyhledávání informací. V kompetenci k řešení problémů má pro informační gramotnost největší význam zdokonalování práce s informacemi ze všech možných zdrojů, ať už ústních, tištěných, mediálních a počítačových, zahrnující i internet. Žáci se mají naučit informace vyhledávat, třídít a vhodným způsobem využívat (ZŠ Miličín, 2014).

Začlenění informační gramotnosti v konkrétních vyučovaných předmětech je opět největší v předmětu týkajícího se informačních a komunikačních technologií, v ZŠ Miličín nazvaném Informatika. V této základní škole, je oproti ZŠ Bystřice možné najít prvky informační gramotnosti i v jiných předmětech, konkrétně v předmětu Český jazyk a předmětu Výchova k občanství.

3.2.2 Informatika

Předmět Informatika je vyučován na prvním i druhém stupni. Na druhém stupni je předmětu věnována jedna hodina týdně v 6. a 7. ročníku. „Předmět umožňuje žákům dosáhnout základní úrovně informační gramotnosti – získat elementární dovednosti v ovládnutí výpočetní techniky a moderních informačních technologií, orientovat se ve světě informací, tvořivě pracovat s informacemi a využívat je při dalším vzdělávání i v praktickém životě. Zvládnutí výpočetní techniky, zejména rychlého vyhledávání a zpracování potřebných informací pomocí internetu a jiných digitálních médií, vede k žádoucímu odlehčení paměti při současné možnosti využít mnohonásobně většího počtu dat a informací než dosud.“ (ZŠ Miličín, 2014)

V Informatice jsou rovněž zahrnuty činnosti přispívající k rozvoji klíčových kompetencí. Mezi vybrané z hlediska informační gramotnosti patří kompetence k učení, kdy žáci jsou vedeni k porozumění sledu informací, počínaje jejich vznikem, uložením na médium, přenosem, zpracováním, vyhledáním a praktickým využitím. V kompetenci řešení problémů žáci porovnávají informace a poznatky z většího množství alternativních informačních zdrojů, a tím přispívají k dosahování větší objektivnosti vyhledaných informací. Poznání úlohy informací a informačních činností k využívání moderních informačních a komunikačních technologií je jednou ze součástí klíčové kompetence komunikativní. Kompetence občanská má v předmětu Informatiky vést k respektování práv k duševnímu vlastnictví při využívání software. V kompetenci pracovní je to pak směřování žáků k využívání získaných poznatků z informatiky ke svému dalšímu rozvoji ať už osobnostnímu nebo pracovnímu, a to je i cílem výuky Informatiky na druhém stupni ZŠ Miličín (ZŠ Miličín, 2014).

I přes výše uvedený cíl výuky na druhém stupni, je pozornost spíše věnována práci s počítačem, zpracování a využití informací je zaměřeno na práci s grafickým a textovým editorem. V tématu Vyhledávání informací a komunikace se žáci učí vyhledávat na webu, a tím vnímají mediální sdělení a rozlišují mezi informativním, zábavním a reklamním charakterem. Dále se seznámí s více typy internetových prohlížečů, naučí se správně používat e-mail. Více relevantní je z hlediska informační gramotnosti učivo 4. a 5. ročníku, kdy je tento předmět také vyučován. Jedno z hlavních témat je vyhledávání informací, rozlišování relevantní a nerelevantní informace a zhodnocení závažnosti informace (ZŠ Miličín, 2014).

3.2.3 Český jazyk

V Českém jazyce v 6. – 8. ročníku je začleněno vyhledávání informací v různých zdrojích a následné vyjadřování názoru na základě analýzy zdrojů. Součástí předmětu Český jazyk je Literární výchova, kde jsou žáci vedeni k rozvoji čtenářských návyků, získávání prožitků, poznatků, které mohou ovlivnit jejich postoje a životní hodnoty. Jedná se spíše o čtenářskou gramotnost, nicméně ta je podložkou gramotnosti informační. Z klíčových kompetencí vyzdvihneme kompetenci k řešení problémů, kdy žáci rozpoznávají problémové situace, posuzují přečtené a pracují s mediálními sděleními. Druhou podstatnou kompetencí je pracovní, kdy učitel zprostředkovává informace o různých možnostech vzdělávání a profesním zaměření. Je navázána spolupráce se školní nebo obecnou knihovnou (ZŠ Miličín, 2014).

3.2.4 Občanská výchova

Občanská výchova je dalším předmětem, kde lze spatřovat informační gramotnost. V 7. ročníku je v osnovách zahrnuto témata, co jsou média, mediální sdělení, vliv médií na společnost. Tato tematika spadá do mediální gramotnosti, ale ta úzce souvisí s informační gramotností a do jisté míry se s ní i prolíná. Ve stejném předmětu, ale v 8. ročníku jsou žáky porovnávány různé typy mediálních sdělení. Žáci se mají naučit vyvozovat závěry a zamýšlet se nad fungováním reklamy (ZŠ Miličín, 2014).

3.3 Základní škola Jankov

Základní škola Jankov rovněž patří k úplným základním školám s devíti ročníky. Celková kapacita školy je 220 žáků. V každé třídě bývá průměrně 20 dětí. Klade důraz na všeobecné vzdělávání. Škola se profiluje jako škola, která je vhodná pro děti, které se necítí dobře ve velké škole. Jankovská základní škola do svých tříd začleňuje ve větším počtu žáky se specifickou poruchou učení a chování, žáky tělesně a mentálně postižené. Tito žáci jsou integrováni do běžných tříd a je jim v případě nutnosti věnována individuální péče. Škola chce prosazovat při výuce méně encyklopedických znalostí a více znalostí a dovedností uplatnitelných v praxi. Tato myšlenka je shodná se základními školami v Bystřici i Miličíně. Chtějí přiměřeně používat interaktivní výuku s využitím informačních a komunikačních technologií (ZŠ Jankov, 2007).

3.3.1 Školní vzdělávací program

Ve výchovných vzdělávacích strategiích obecně, je do popředí kladeno získávání znalostí a dovedností uplatnitelných v praxi. Samozřejmostí Školního vzdělávacího programu jsou klíčové kompetence, které pomáhají při získávání základu všeobecného vzdělání. Jsou předpokladem celoživotního vzdělávání a orientace v každodenním životě. Pro nás jsou stěžejní kompetence k učení, umožňující žákům osvojení si strategie učení a motivace pro celoživotní učení. A druhou důležitou kompetencí je kompetence pracovní, která směřuje k tomu, aby žáci rozvíjeli své schopnosti a dovednosti a uplatňovali je při profesní orientaci (ZŠ Jankov, 2007).

V analýze konkrétních předmětů, bude pozornost opět věnována především předmětům Informatika, Český jazyk a Občanská výchova.

3.3.2 Informatika

„Vzdělávací oblast Informační a komunikační technologie umožňuje všem žákům dosáhnout základní úrovně informační gramotnosti – získat elementární dovednosti v ovládnutí výpočetní techniky a moderních informačních technologií, orientovat se ve světě informací, tvořivě pracovat s informacemi a využívat je při dalším vzdělávání i praktickém životě. Získané dovednosti jsou v informační

společnosti nezbytným předpokladem uplatnění na trhu práce i podmínkou k efektivnímu rozvíjení profesní i zájmové činnosti.“ (ZŠ Jankov, 2007)

Důležité v tomto předmětu je zvládnutí rychlého vyhledávání a zpracování potřebných informací a tím dochází k odlehčení paměti a urychlení aktualizace poznatků. Prostřednictvím tohoto předmětu se rovněž rozvíjí klíčové kompetence. Žáci porozumí toku informací, tzn. od jejich vzniku přes uložení na médium, přenos, zpracování, vyhledání až po praktické využití. Porovnávají informace a poznatky z většího množství informačních zdrojů a tím dokážou posoudit relevantnost těchto zdrojů a naučí se respektovat práva k duševnímu vlastnictví (ZŠ Jankov, 2007).

Předmět Informatika je do výuky zařazen na prvním i druhém stupni. Na prvním stupni ve 4. ročníku a v 8. a 9. ročníku druhého stupně, a to jednou hodinou týdně. V kompetenci k učení je mj. zastoupeno samostatné vyhledávání, zpracování a použití informací. Kompetence k řešení problémů žáky směřuje k samostatnému vyhledávání informací vhodných k řešení problémů. Předmět je na druhém stupni rozdělen do dvou oblastí: Vyhledávání informací a komunikace a Zpracování a využití informací (ZŠ Jankov, 2007).

V oblasti Vyhledávání informací a komunikace je očekávaným výstupem z RVP je žák, který: „ověřuje věrohodnost informací a informačních zdrojů, posuzuje jejich závažnost a vzájemnou návaznost.“ (ZŠ Jankov, 2007)

Očekávané výstupy z RVP z oblasti Zpracování a využití informací jsou následující, žák:

- pracuje s informacemi v souladu se zákony o duševním vlastnictví;
- používá informace z různých informačních zdrojů a vyhodnocuje jednoduché vztahy mezi údaji;
- zpracuje a prezentuje na uživatelské úrovni informace v textové, grafické
- a multimediální formě (ZŠ Jankov, 2007).

Konkrétně s přihlédnutím k informační gramotnosti, je ze Školního vzdělávacího programu ZŠ Jankov vybráno následující. V 8. ročníku je z tohoto hlediska

nejvýznamnější výstup, kdy žák pod vedením vyučujícího navštíví webové stránky vhodné pro svou věkovou kategorii. Zbytek učiva v tomto ročníku je převážně věnován práci s počítačovými programy a soubory. V 9. ročníku je situace obdobná, nejvíce relevantní téma pro informační gramotnost je Práce s textem, kdy očekávaným výstupem je zpracování informací získaných z různých zdrojů v textovém editoru a vytvoření mediálního sdělení. Jinak učivo se zaměřuje na operační systémy, ochranu dat, počítačové sítě (ZŠ Jankov, 2007).

3.3.3 Český jazyk

Informační gramotnost je částečně zastoupena i v Českém jazyce. Prostřednictvím osvojování jazyka dostáváme prostředek k získávání a předávání informací. Očekávané výstupy z RVP pro druhý stupeň, uvedené níže, jsou opět spíše propojením čtenářské, mediální a informační gramotnosti, což je z hlediska předmětu, ve kterém jsou začleněny pochopitelné. Opět se jedná o nejrelevantnější výtah vzhledem k tématu této diplomové práce.

Žák:

- odlišuje ve čteném nebo slyšeném textu fakta od názorů a hodnocení, ověřuje fakta pomocí otázek nebo porovnáním s dostupnými informačními zdroji;
- rozpoznává manipulativní komunikaci v masmédiích a zaujímá kritický postoj;
- využívá základního studijního čtení (vyhledá klíčová slova, formuluje hlavní myšlenky textu, vytváří si poznámky);
- uspořádá informace v textu s ohledem na jeho účel;
- vyhledává informace v různých typech katalogů, knihovně a dalších informačních zdrojích (ZŠ Jankov, 2007).

3.3.4 Občanská výchova

Vyhledávání informací ve slovnících a jiných příručkách je náplní v 6. a 7. ročníku. V katalogích, knihovnách a dalších informačních zdrojích se učí vyhledávat v 8. a 9. ročníku. Okrajově informační gramotnost má své zastoupení v předmětu Občanská výchova. Tento předmět je povinnou součástí vzdělávací oblasti Člověk

a společnost. V klíčové kompetenci k učení, je začleněno samostatné vyhledávání, zpracování a použití informací. Kompetence komunikativní má žáků zajistit pomoc při porozumění různým komunikačním prostředkům. Tato témata jsou začleněna v 6. ročníku a jsou prolnta s mediální gramotností. Náplní učiva je charakterizovat pojem masová kultura, prostředky masové kultury a kritické zhodnocení mediálních informací (ZŠ Jankov, 2007).

3.4 Základní škola Votice

Základní škola Votice patří mezi středně velké základní školy. Řadí se mezi úplné školy, má všech 9. ročníků. Celková kapacita je 680 žáků, průměrná obsazenost tříd je okolo 23 žáků. Nespornou výhodou je existence školní knihovny, kterou mohou využívat žáci i učitelé. Škola klade důraz na všeobecný rozvoj žáků, tzn. přípravu žáků pro další život, dobrou orientaci v nových životních situacích po dokončení povinné školní docházky a motivaci k celoživotnímu vzdělávání (ZŠ Votice, 2013).

3.4.1 Školní vzdělávací program

Motivace k celoživotnímu vzdělávání patří i mezi hlavní cíle Školního vzdělávacího programu. Dále pak vytvoření pozitivního vztahu ke vzdělávání celkově. Důležitost je přikládána i rozvoji osobnosti a individuality s cílem vychovat z žáků odpovědné demokratické občany. Do výběru nejrelevantnějších klíčových kompetencí dle charakteru této práce patří klíčová kompetence k učení, konkrétně znalost jednoduchých textových zdrojů (knihy, časopisy, encyklopedie, slovníky). Z klíčových kompetencí k řešení problémů, je to kompetence směřující k samostatnému řešení problémů (najít vhodné informace) ve škole i mimo ni. A kompetence komunikativní, kdy žáci mají rozumět různým typům informačních a komunikačních prostředků (ZŠ Votice, 2013).

Největší pozornost na konkrétní vyučovací předměty opět upoutal předmět Český jazyk, Informatika a také volitelný předmět Audiovizuální tvorba.

3.4.2 Informatika

Informatika je vyučována v 5. a 6. ročníku, další výuka je začleněna v 8. a 9. ročníku v podobě volitelných předmětů jako je např. již zmíněný předmět Audiovizuální tvorba. „Vzdělávací oblast Informační a komunikační technologie umožňuje všem žákům dosáhnout základní úrovně informační gramotnosti - získat elementární dovednosti v ovládnutí výpočetní techniky a moderních informačních technologií, orientovat se ve světě informací, tvořivě pracovat s informacemi a využívat je při dalším vzdělávání i v praktickém životě. Zvládnutí výpočetní techniky, zejména rychlého vyhledávání a zpracování potřebných informací pomocí internetu a jiných

digitálních médií, urychluje aktualizaci poznatků a vhodně doplňuje standardní učební texty a pomůcky.“ (ZŠ Votice, 2013)

Klíčové kompetence směřující k rozvoji žáka v předmětu Informatika a související s informační gramotností jsou uvedeny níže:

Kompetence k učení

- poznání úlohy informací a informačních činností;
- vedeme žáky k porozumění toku informací, počínaje jejich vznikem, uložením na médium, přenosem, zpracováním, vyhledáváním a praktickým využitím;
- zadávanými úkoly žáky vedeme k samostatnému objevování možností využití informačních a komunikačních technologií v praktickém životě.

Kompetence k řešení problémů

- podporujeme schopnosti formulovat svůj požadavek a využívat při interakci s počítačem algoritmické myšlení porovnávání informací a poznatků z většího množství alternativních informačních zdrojů, a tím k dosahování větší věrohodnosti vyhledaných informací.

Kompetence občanské

- seznamujeme žáky s právními předpisy a obecnými morálními pravidly (SW pirátství, autorský zákon, ochrana osobních údajů, bezpečnost, hesla...), trváme na jejich dodržování (citace použitého pramene, legální SW, žáci si chrání své heslo...);
- při zpracovávání informací vedeme žáky ke kritickému myšlení nad obsahy sdělení, která mohou získat prostřednictvím internetu i jinými cestami;
- respektujeme práva k duševnímu vlastnictví při využívání softwaru, vedeme žáky k odpovědnému a etickému přístupu k nevhodným obsahům vyskytujícím se na internetu či jiných médiích.

(ZŠ Votice, 2013)

V 6. ročníku, kdy probíhá povinná výuka předmětu Informatika, žáci ověřují věrohodnost informací a informačních zdrojů, posuzují jejich závažnost a vzájemnou návaznost. V učivu Presentace informací používají informace z různých zdrojů a vyhodnocují jednoduché vztahy mezi údaji, pracují s informacemi v souladu se zákony o duševním vlastnictví. Ve vyšších ročnících konkrétně 8. – 9., si mohou žáci zapsat volitelný předmět Audiovizuální tvorba. Náplní předmětu je mj. aktivní přístup k užívání mediální produkce jako součásti každodenního života. Žáci si rozvíjí aktivní a kritický postoj k médiím, zaměřují se na principy mediální produkce. Učí se ověřovat věrohodnost zdrojů a vyhodnocovat obsah informačního sdělení. Rozpoznávají, v čem spočívá kolektivní povaha práce v médiích. V tomto předmětu je patrná propojenost informační a mediální gramotnosti, což je jistě namístě, protože média stále více prostupují naším životem a poměrně ve velké míře ho ovlivňují (ZŠ Votice, 2013).

3.4.3 Český jazyk

Předmětem Český jazyk prostupuje informační gramotnost od 6. až do 9. ročníku. Samozřejmostí v tomto předmětu je propojenost se čtenářskou gramotností, a to především v části Literární výchova, která jako jedna ze součástí spadá pod Český jazyk. Další součásti jsou Jazyková výchova a Komunikační a slohová výchova (ZŠ Votice, 2013).

Povinně začleněné klíčové kompetence podílející se na rozvoji žáků jsou základní školou Votice dobře propracované. Následuje opět výběr nejpodstatnějších:

Kompetence k učení

- učíme žáky znát a používat různé textové zdroje (učebnice, encyklopedie, slovníky, časopisy atd.);
- vedeme žáky k samostatnému získávání informací z různých zdrojů a k zvládnutí práce s jazykovými a literárními prameny.

Kompetence k řešení problémů

- učíme žáky vnímat, rozpoznat a pochopit různé problémové situace ve škole

i mimo ni a s využitím vlastního úsudku získaného na základě různých příkladů a zkušeností (např. z četby literárního díla nebo odborného textu) najít způsob řešení problémů;

- při studiu různých textů či mluvených projevů vedeme žáky ke kritickému hodnocení a myšlení, k obhajobě svého vlastního názoru a uvědomění si vlastní zodpovědnosti za svá rozhodnutí a výsledky svého konání.

Kompetence komunikativní

- nabízíme žákům příležitost využívat informační a komunikační prostředky a technologie pro kvalitní a kultivovanou komunikaci s okolím;
- vedeme žáky k vnímání a postupnému osvojování jazyka jako bohatého mnohotvárného prostředku k získávání a předávání informací, jako prostředku k vyjádření svých potřeb a prožitků, ke sdělování svých názorů.

(ZŠ Votice, 2013)

V části Komunikační a slohová výchova žáci konkrétně v 6. ročníku mají zvládnout kritické vnímání a hodnocení textu. Využívat ověřená fakta různých informačních zdrojů, odlišit v textu podstatné a okrajové informace a formulovat hlavní myšlenky textu a vyhledat klíčová slova. Literární výchova v tomto ročníku je zčásti zaměřena na porovnání informací získaných v memoárech a informací získaných z naučné literatury. Žáci si prohlubují zdatnost ve vyhledávání informací, získané informace třídí a zaznamenávají informace z různých informačních zdrojů. Literární výchova v 7. ročníku se rovněž zabývá získáváním informací z rozličných zdrojů. Informace tentokrát mají být zaměřeny k probíranému učivu. Učitelé vedou žáky k návštěvě knihovny a požadují po nich orientaci v knihovním systému. Informační gramotnost je v dalších ročnících tzn. 8. – 9. začleněna do Komunikační a slohové výchovy. V obou ročnících jsou žáci vedeni k odlišení faktů od názorů a hodnocení. Jednotlivá fakta rozebírají a ověřují pomocí různých informačních zdrojů. Odlišují v textu podstatné a okrajové informace. Rozpoznávání manipulativní komunikace v různých médiích a zaujímá kritického postoje je spolu se schopností odhadování cíle a funkce manipulativní komunikace začleněno v 9. ročníku (ZŠ Votice, 2013).

3.5 Gymnázium Benešov

Gymnázium poskytuje střední vzdělání s maturitní zkouškou ve dvou oborech vzdělávání, osmiletém a čtyřletém. Gymnázium má 18 tříd z toho 10 tříd patří osmiletému a 8 čtyřletému. Tato škola je zařazena z důvodu porovnání nižších ročníků gymnázia s odpovídajícími ročníky (6. – 9.) na základní škole. Gymnázium má stanovený profil absolventa: „Absolvent nižšího stupně gymnázia během studia získá návyky a dovednosti, které jsou potřebné pro úspěšné zvládnutí vyššího stupně gymnázia, případně pro jeho další profesní orientaci – samostatně se učit a řešit úkoly, pracovat systematicky, chápat problémyv souvislostech, výstižně se vyjadřovat, diskutovat a týmově spolupracovat při řešení úkolů, vyhledat a porovnat informace z různých zdrojů, formulovat své názory, obhajovat a prezentovat je, mít úctu k sobě i k druhým a dodržovat pravidla slušného chování.“ (Gymnázium Benešov, 2013)

3.5.1 Školní vzdělávací program

Hlavním rysem Školního vzdělávacího programu je všeobecný charakter. Důraz je kladen na provázanost jednotlivých předmětů. Škola je žákům co nejvíce otevřena, rozvíjí klíčové kompetence, snaží se co nejvíce využívat informační a komunikační technologie, všestranně rozvíjet každého žáka. Jednu ze svých poněkud zásadních nevýhod spatřuje v absenci žákovské knihovny s informačním střediskem, což k rozvoji informační gramotnosti nikterak nepřispívá (Gymnázium Benešov, 2013).

Škola si specifikuje i své zaměření: „Hlavní cíl vzdělávání žáka na nižším stupni osmiletého gymnázia je podřízen stejnému cíli vyššího stupně – co nejlépe připravit absolventa osmiletého oboru vzdělání ke studiu na vysoké, případně vyšší odborné škole. Z toho důvodu na nižším stupni osmiletého gymnázia nabízí škola jediný vzdělávací program, který lze charakterizovat jako všeobecný, bez speciálního zaměření (k větší profilaci dochází až v průběhu studia na vyšším stupni).“ (Gymnázium Benešov, 2013)

Klíčové kompetence obecně jsou zapracovány odlišným způsobem, než tomu bylo u předešlých základních škol. Základní školy měly vždy uvedenu konkrétní klíčovou kompetenci. Ke každé byla uvedena charakteristika, kterou žáci mají během povinné školní docházky získat. Gymnázium Benešov má uveden konkrétní typ výuky,

k tomu konkrétní náplň a klíčovou kompetenci, která tomu odpovídá. Ke kompetenci k učení uvádí frontální výuku, zařazenu v každém ročníku nebo pamětní učení. Pamětní učení patří mezi často užívané strategie vycházející z faktu, že k pochopení problematiky je třeba dostatečné množství informací. Jinak jsou zařazeny různé exkurze, soutěže, laboratorní práce, kontrolní písemné práce a vždy je uvedeno, pod kterou oblast daná akce spadá. Pro charakter této práce nejsou nijak přínosné (Gymnázium Benešov, 2013).

3.5.2 Informatika a výpočetní technika

Předmět je vyučován v 1., 2., a 4. ročníku, což odpovídá ročníku 6., 7., a 9. na základní škole. Prostřednictvím výuky mají žáci být schopni při vyhledávání informací z internetu ověřovat a vyhodnocovat informace z různých informačních zdrojů. Jsou vedeni k tomu, aby sbírali a třídili informace ze zdrojů dostupných prostřednictvím internetu. Následně získané znalosti a dovednosti využili ve všech ostatních předmětech, zvláště při zpracování dokumentů. Klíčové kompetence u jednotlivých předmětů, jsou zpracovány stejným způsobem jako klíčové kompetence obecně. Kompetence k učení a kompetence komunikativní podněcují žáky ke sběru informací a orientaci ve zdrojích informací. Kompetence k učení, občanská, sociální a personální, jsou zahrnuty při užívání výpočetní techniky a digitálních technologií. Žáci jsou vedeni k jejich využívání ve všech oblastech života, ale zároveň i s důrazem na soulad s právním řádem (Gymnázium Benešov, 2013).

V prvním ročníku žáci aktivně využívají internet ke komunikaci a získávání informací. Ověřování věrohodnosti informací a informačních zdrojů a posuzování jejich závažnosti a vzájemné souvislosti je náplní druhého ročníku. Ve 4., odpovídajícím 9. ročníku základní školy je začleněna práce s informacemi v souladu se zákony duševního vlastnictví. A dále z hlediska informační gramotnosti ověřování hodnoty informací a informačních zdrojů, posuzování jejich závažnosti a vzájemné souvislosti a vztahy mezi údaji (Gymnázium Benešov, 2013).

V ostatních předmětech je informační gramotnost zmíněna velmi okrajově. Za zmínku snad ještě stojí Český jazyk, kdy v 1. ročníku v učivu Práce s odbornými texty, žáci vybírají nejdůležitější informace z textu. Umí vyznačit klíčová slova a důležité věty v textu a vyvozují z nich závěry.

3.6 Shrnutí

Méně encyklopedických znalostí, více praktičnosti mají shodně uvedeno v Školních vzdělávacích programech všechny školy. Některé mají vymezenou celkovou profilaci. Základní škola Votice, se zaměřuje na všeobecný rozvoj žáků a přípravu pro další život, tzn., že větší pozornosti se dostává praktickému hledisku. Základní škola Bystřice věnuje svoji pozornost především vyučování směřujícímu k naplňování klíčových kompetenci a kromě těch klasických začleněných v RVP přidává další např. kompetence objevování, myšlení nebo uvažování. Jako své specifikum zase jankovská základní škola uvádí větší počet začlenění žáků se specifickými poruchami učení a chování a také žáků s tělesným a mentálním postižením. Všem těmto žáků se snaží věnovat co největší individuální péči.

3.6.1 Školní vzdělávací program

Školní vzdělávací program si může každá škola upravit dle svých vlastních potřeb a možností a právě z tohoto důvodu se mohou tyto dokumenty poněkud lišit. Co zůstává u všech stejné a vlastně i povinné je naplňování klíčových kompetencí. Shodně všechny vybrané školy praktikují vzdělávání na bázi praktického využití poznatků, vědomostí a dovedností získaných při výuce. Bystřická základní škola navíc prosazuje výuku zacílenou na co největší práci se zdroji informací. K tomu jim napomáhá i školní knihovna, kterou mají žáci plně k dispozici. Rovněž ZŠ Miličín zapojuje své žáky do spolupráce s místní obecní knihovnou, a tím zajišťuje dostatek informačních zdrojů. Z hlediska charakteru ŠVP se Miličín zaměřuje na všestranné vzdělávání žáků s důrazem na environmentální výchovu. Školní knihovnou nedisponuje gymnázium v Benešově, v čemž sama škola spatřuje velký nedostatek. Jejich ŠVP má všeobecný charakter s požadavkem provázanosti jednotlivých předmětů.

3.6.2 Klíčové kompetence

Školy si klíčové kompetence upravují takovým způsobem, aby bylo v jejich možnostech vytyčený cíl splnit. Z tohoto důvodu se v konkrétních klíčových kompetencích mohou objevit různé požadavky. V klíčové kompetenci k učení je ve vybraných školách zastoupeno samostatné objevování využití informačních

a komunikačních technologií, osvojení si strategie učení nebo znalost jednoduchých textových zdrojů. Důležitost je přikládána čtení s porozuměním, práci s textem a vyhledávání informací. K tomu všemu je potřeba dostatečného množství zdrojů. Při řešení problémů se do popředí u žáků dostává schopnost samostatného vyřešení problému. Pro snazší řešení problémů je neustálé zdokonalování sebe sama při práci s informačními zdroji, efektivním vyhledávání, třídění a využívání informací nespornou výhodou.

Kompetence pracovní je důležitá při uplatnění schopností a dovedností v rámci následné profesní orientace. Porozumění různým typům informací a komunikačních prostředků se naplňuje v klíčové kompetenci komunikativní.

Kompetence občanská žáky mj. seznamuje s vazbou na legislativu a obecné morální zákony, spadá sem problematika ochrany osobních údajů. Tyto požadavky jsou v návaznosti na stále větší míru používání informačních zdrojů na místě. Z praktického hlediska se jedná např. o správné citování zdrojů.

3.6.3 Informační a komunikační technologie

Po shromáždění informací z jednotlivých Školních vzdělávacích programů vybraných škol z konkrétních předmětů, vyplývají společné požadavky, které by měl každý žák v daném předmětu zvládnout. Tyto požadavky odpovídají klíčovým kompetencím stanoveným v Rámcovém vzdělávacím programu a zároveň žáka směřují k tomu, aby se stal informačně gramotným.

Zpočátku všechny školy zařazují seznámení se s počítačem, s jeho součástmi, dále se učí, jak fungují jednotlivé programy. Následně výuka přechází k práci s informacemi, žáci se učí, jak správně a efektivně informace vyhledávat. V tomto okamžiku je důležité, aby žáci získali povědomí a orientaci ve světě, kde informace v současné době hrají velmi důležitou roli. Z velkého množství informací je stěžejní odlišit podstatné informace od nepodstatných a na základě toho posoudit relevanci jednotlivých informací a informačních zdrojů. Ze získaných informací se snažit vytěžit co nejvíce a propojit získané znalosti a dovednosti nejen v ostatních předmětech a při zpracovávání dokumentů, ale i ve všech oblastech života. Mohou jistě sloužit i k dalšímu osobnostnímu nebo profesnímu rozvoji.

Ve školních osnovách je stále více začleněna autorskoprávní problematika. Používání zdrojů v souladu se zákony duševního vlastnictví se dnes stává samozřejmostí, a proto je velmi užitečné, že tyto návyky jsou vštěpovány žákům již na základních školách. Knihovny jako zdroj cenných informací si stále udržuje své místo v osnovách školy. Žáci jsou směřováni k tomu, aby knihovnu při studiu využívali a naučili se orientovat v knihovním systému. Do osnov také proniká tematika médií, mediálních sdělení a jejich vlivu na společnost. Učitelé žáky učí porozumět tomuto světu a naučit se média kriticky zhodnotit.

3.6.4 Český jazyk

Rovněž v předmětu Český jazyk jsou kompetence, které přispívají k rozvoji informační gramotnosti. Některé dovednosti jsou shodné s těmi v předmětu Informační a komunikační technologie. Patří sem vyhledávání informací z různých informačních zdrojů, práce s mediálními sděleními, samostatnost při získávání informací a také využívání knihovny, která mu pomáhá při rozvoji čtenářských návyků. Každý žák si navíc osvojuje jazyk jako prostředek k vyjádření svých potřeb a prožitků. Ovládá základy studijního čtení (vyhledávání klíčových slov, formulace hlavních myšlenek). Text se snaží kriticky zhodnotit, formulovat a zároveň obhajovat vlastní názor.

3.6.5 Občanská výchova

V tomto předmětu začleňují informační gramotnost de facto, jen dvě z pěti analyzovaných škol, a to ZŠ Jankov a ZŠ Miličín. Na druhou stranu nejsou tu uvedeny dovednosti, které by nebyly zastoupeny v předmětech Informační a komunikační technologie nebo Český jazyk. Vyskytují se tu opět vyhledávání, zpracování a využití informací. Porozumění komunikačním prostředkům. Dále pak se žáci učí charakterizovat média, kriticky zhodnotit mediální informace a vysvětlit vliv reklamy na veřejné mínění a chování lidí.

4 Návrh standardů informační gramotnosti pro základní vzdělávání

Následující standardy vznikly na základě podrobného nastudování uváděných dokumentů a analýzy Školních vzdělávacích programů daných škol. Standardy ustanovují, jakými schopnostmi a dovednostmi, by měl disponovat informačně gramotný absolvent 9. třídy základní školy.

Informačně gramotný žák:

- ovládá práci s počítačem a umí pracovat s textovým a grafickým editorem;
- dokáže samostatně vyhledat informace na dané téma z různých zdrojů;
- orientuje se ve světě informací a na základě toho odliší podstatné informace od nepodstatných;
- dokáže posoudit relevanci informačních zdrojů na základě získaných znalostí;
- využívá informace v souladu se zákony duševního vlastnictví a použité zdroje cituje dle autorského práva;
- ovládá základy studijního čtení, tzn., vyhledává podle klíčových slov, zformuluje hlavní myšlenky z informačních zdrojů;
- osvojí si mateřský jazyk jako prostředek k vyjádření svých potřeb a prožitků;
- získané znalosti a dovednosti propojuje do všech vyučovaných předmětů i praktických oblastí života a slouží mu k osobnostnímu i profesnímu rozvoji;
- získává základní povědomí o mediálním světě, kriticky zhodnotí mediální sdělení, vysvětlí vliv reklamy na veřejné mínění a chování lidí.

Závěr

Práce se zaměřuje na problematiku informační gramotnosti, která je v současné době velmi diskutovaným tématem nejen v České republice, ale po celém světě. Společnost současnosti, tzv. společnost informační, klade na každého z nás stále větší nároky. V podstatě se dá říci, že pouze informačně gramotný člověk si může v dnešní době zajistit lepší postavení ve společnosti.

První kapitola se věnovala situaci informační gramotnosti v České republice. Nejprve pro jasnější představu byl pojem informační gramotnosti vymezen a byly zmíněny nejčastěji používané definice. V České republice existuje několik organizací zabývajících se touto problematikou, patří sem Odborná komise pro informační vzdělávání a informační gramotnost, Klub školních knihoven při Svazu knihovníků a informačních pracovníků nebo také Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo kultury a Ministerstvo práce a sociálních věcí. Dále jsou uvedeny dokumenty, které souvisí s informační gramotností. Pro retrospektivní představu jsou prezentovány i dokumenty, které sice nejsou už v platnosti, nicméně dokreslují danou problematiku. Mezi ně patří dokument Státní informační a komunikační politika nebo Bílá kniha, kde jsou uvedeny hlavní cíle ve výuce na jednotlivých stupních vzdělávání. V současnosti k platným dokumentům patří Rámcový vzdělávací program, který informační gramotnost chápe, jako spojení znalostí a dovedností práce s informacemi a komunikačními technologiemi. Druhý aktuální dokument s názvem Strategie digitálního vzdělávání do roku 2020 se snaží nastavit podmínky a procesy ve vzdělávání tak, aby vzdělávání bylo realizovatelné.

V předposlední části kapitoly jsou představeny standardy pro předmět Informační a komunikační technologie, které mají žákům poskytnout minimální úroveň informační gramotnosti. Tyto standardy byly využity i v praktické části práce k tvorbě návrhu Standardu informační gramotnosti pro absolventy 9. třídy základní školy. Kapitola uzavírají výzkumy informační gramotnosti provedené v České republice. Zařazen je výzkum ICILS 2013, jehož cílem bylo získat poznatky o dovednostech žáků v oblasti počítačové a informační gramotnosti. Čeští žáci podle výsledků dosáhli nejvyššího počtu bodů. Druhý výzkum byl nazván Gepard, byl zaměřen na oblast

vyhledávání, hodnocení, zpracování a interpretaci informací, dále na komunikaci, sdílení a prezentaci informací a v neposlední řadě na bezpečnou práci s informacemi.

Druhá kapitola se zabývá pohledem na tuto problematiku v zahraničí, konkrétně ve Švédsku a Velké Británii. Byly podrobně analyzovány vzdělávací programy obou zemí. Nejdříve jsou obecně představena vzdělávací kurikula. Po podrobném prozkoumání jednotlivých předmětů v kurikulech byly vybrány nejrelevantnější předměty z hlediska informační gramotnosti. Jednalo se o předměty, jejichž tématem jsou informační a komunikační technologie, národní jazyky a ve Švédsku stanoveným požadavkům informační gramotnosti odpovídal předmět Občanská výchova. Na závěr kapitoly je přidáno shrnutí nejdůležitějších poznatků z kurikul obou zemí.

Předposlední třetí kapitola je praktickou částí této práce. Zabývala se analyzováním Školních vzdělávacích programů vybraných škol okresu Benešov. Smyslem této analýzy je zmapování stavu informační gramotnosti na vybraných školách. Záměrně byly zvoleny školy s různě velkou kapacitou žáků, aby bylo možné porovnat, zda velikost školy souvisí nějakým způsobem s výukou a začleněním informační gramotnosti. Často v Školních vzdělávacích programech dochází k prolínání informační gramotnosti s gramotností mediální nebo čtenářskou. Po zanalyzování jednotlivých škol bylo pro lepší přehlednost zvoleno shrnutí, ve kterém jsou porovnány jednotlivé Školní vzdělávací programy obecně, následováno obecnou charakteristikou prosazovaných klíčových kompetencí škol a na závěr jsou shrnuty jednotlivé předměty zabývající se informační gramotností. Ke každému relevantnímu předmětu jsou shrnuty poznatky z jednotlivých škol a tak dochází k porovnání a nalezení společných rysů.

V poslední kapitole je předložen návrh standardů informační gramotnosti pro absolventy 9. ročníku základní školy.

Uvedená diplomová práce se zabývala zmapováním situace informační gramotnosti v České republice a ve vybraných zemích v zahraničí. Praktická část, která byla zpracována obsahovou analýzou vybraných škol okresu Benešov, značně přispěla k vytvoření návrhu standardů informační gramotnosti pro absolventy 9. ročníku základní školy. K naplnění hlavního cíle této diplomové práce došlo vypracováním zmíněných standardů informační gramotnosti pro základní vzdělávání.

5 Seznam použité literatury

American Library Association. In: Presidential Commission on Information Literacy. Final report. Washington, D.C., 1989 [cit. 2015-07-23].

Dostupné z: <http://www.ala.org/acrl/publications/whitepapers/presidential>

Asociace knihoven vysokých škol České republiky. In: *Koncepce informačního vzdělávání na vysokých školách v České republice: doporučující materiál Asociace knihoven vysokých škol* [online]. Praha: Odborná komise IVIG AKVŠ, 2008 [cit. 2015-07-23].

Dostupné z: <http://www.ivig.cz/koncepce.pdf>

BASL, Josef; BOUDOVA, Simona; ŘEZÁČOVÁ, Lucie. Národní zpráva: Počítačová a informační gramotnost českých žáků. In: *Mezinárodní šetření: ICILS 2013* [online]. 2014 [cit. 2015-02-05].

Dostupné z: http://www.icils.cz/articles/files/ICILS_2013_Narodni_zprava_CZE.pdf

Compulsory school. In: *Skolverket* [online]. 2011 [cit. 2015-05-03]. Dostupné z:

<http://www.skolverket.se/om-skolverket/andra-sprak-och-lattlast/in-english/the-swedish-education-system/compulsory-school/about-compulsory-school/what-rules-govern-compulsory-school-1.89724>

Curriculum areas: Literacy and English. In: *Education Scotland* [online]. 2015 [cit. 2015-06-30]. Dostupné z:

<http://www.educationscotland.gov.uk/learningandteaching/curriculumareas/languages/li-tandenglish/eandos/index.asp>

Curriculum areas: Technologies. In: *Education Scotland* [online]. 2015 [cit. 2015-06-30]. Dostupné z:

<http://www.educationscotland.gov.uk/learningandteaching/curriculumareas/technologies/eandos/index.asp>

Curriculum for the compulsory school, preschool class and the recreation centre, 2011. In: *Skolverket* [online]. 2011 [cit. 2015-05-03]. Dostupné z:

http://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation?_xurl=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D2687

DOMBROVSKÁ, Michaela. Informační gramotnost: funkční gramotnost v informační společnosti. In: *Inforum 2002* [online]. 2002 [cit. 2015-01-05]. Dostupné z:

<http://www.inforum.cz/archiv/inforum2002/prednaska37.htm>

DOMBROVSKÁ, Michaela. Koncepce rozvoje informační gramotnosti na vysokých školách a odborné semináře IVIG 2003 a ILME. In: *Ikaros* [online]. 2003, 7(9) [cit. 2015-01-05]. Dostupné z:

<http://www.ikaros.cz/koncepce-rozvoje-informacni-gramotnosti-na-vysokych-skolach-a-odborne-seminare-ivig-2003-a-ilme>

- DOMBROVSKÁ, Michaela; LANDOVÁ, Hana. Pražská deklarace "Směrem k informačně gramotné společnosti". In: *Národní knihovna knihovnická revue* [online]. 2004, roč. 15, č. 1 [cit. 2015-02-04]. Dostupné z: <http://knihovna.nkp.cz/NKKR0401/0401019.html>
- DOMBROVSKÁ, Michaela; LANDOVÁ, Hana; TICHÁ, Ludmila. Informační gramotnost - teorie a praxe v ČR. In: *Národní knihovna knihovnická revue* [online]. 2004, roč. 15, č. 1, s. 7-18. ISSN 1214-0678. Dostupné z: <http://full.nkp.cz/nkkr/NKKR0401/0401007.html>
- FRANKLOVÁ, Zoja. Standardy mají pomoci učitelům. In: *Metodický portál RVP* [online]. 2013 [cit. 2015-02-04]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/ZK/17939/STANDARDY-MAJI-POMOCI-UCITELUM.html/>
- FALTÝN, Jaroslav. Nové středoškolské kurikulum ve Velké Británii. In: *Metodický portál RVP* [online]. 2007 [cit. 2015-06-24]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/G/1546/nove-stredoskolske-kurikulum-ve-velke-britanii.html/>
- Gramotnosti ve vzdělávání: Soubor studií. In: *Výzkumný ústav pedagogický* [online]. 2011 [cit. 2015-02-04]. Dostupné z: http://www.vuppraha.cz/wpcontent/uploads/2011/06/Gramotnosti_ve_vzdelavani_soubor_studii.pdf
- Gymnázium Benešov: Školní vzdělávací program. In: *Gymnázium Benešov* [online]. 2013 [cit. 2015-07-10]. Dostupné z: <http://www.gbn.cz/dokumenty-skoly>
- HAVLÍNOVÁ, Miluše. Národní kurikulum pro Skotsko a priority skotské politiky. In: *Metodický portál RVP* [online]. 2006 [cit. 2015-06-24]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/572/narodni-kurikulum-pro-skotsko-a-priority-skotske-politiky.html/>
- HUČÍNOVÁ, Lucie. Klíčové kompetence v RVP ZV. In: *Metodický portál RVP* [online]. 2005 [cit. 2015-02-04]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/k/z/335/KLICOVE-KOMPETENCE-V-RVP-ZV.html/>
- ICILS 2013: Cíle výzkumu. In: *ICILS 2013: Mezinárodní výzkum počítačové a informační gramotnosti* [online]. 2013 [cit. 2015-02-05]. Dostupné z: http://www.icils.cz/?a=cile_vyzkumu
- ICILS 2013: Úvodní stránka. In: *ICILS 2013: Mezinárodní výzkum počítačové a informační gramotnosti* [online]. 2013 [cit. 2015-02-05]. Dostupné z: http://www.icils.cz/?a=uvodni_strana
- IL models. In: *Chartered Institute of Library and Information Professionals* [online]. 2004 [cit. 2015-01-05]. Dostupné z: <http://www.informationliteracy.org.uk/information-literacy-definitions/il-models/>

Information Literacy Competency Standards for Higher Education, In: American Library Association [online]. 2006 [cit. 2015-01-05].

Dostupné z: <http://www.ala.org/acrl/standards/informationliteracycompetency#ildef>

JIRÁK, Jan; Radim WOLÁK. K obsahu a postavení mediální gramotnosti a mediální výchovy: Mediální gramotnost jako dimenze současného člověka. In: *Mediální gramotnost: nový rozměr vzdělávání*. Praha: Radioservis, 2007, s. 6 - 11 s. ISBN 9788086212586. Dostupné také z: http://medialnivychova.fsv.cuni.cz/MVP-1-version1-Jirak_Wolak_Medialni_gramotnost_Novy_rozmer_vzdelavani.pdf

JOHNSTON, Bill; Tony ANDERSON. Information literacy and study skills. In: *Education Scotland* [online]. 2005 [cit. 2015-06-29]. Dostupné z:

http://www.educationscotland.gov.uk/Images/overview_of_researchv2_tcm4-285566.pdf

JONES, Rebecca. Schools. In: *Information Literacy CILIP* [online]. 2014 [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: <http://www.informationliteracy.org.uk/information-literacy/il-schools/>

KITZBERGER, Jindřich. Jak a proč v budoucnu měnit rámcové vzdělávací programy. In: *Metodický portál RVP* [online]. 2010 [cit. 2015-02-04].

Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/ZK/9325/JAK-A-PROC-V-BUDOUCNUPROGRAMY.html/>

KOCOURKOVÁ, Šárka; Markéta PASTOROVÁ. Pojetí klíčových kompetencí v kurikulech vybraných zemí: Srovnávací analýza. In: *Výzkumný ústav pedagogický* [online]. 2011 [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2011/03/Pojeti_klicovych_kompetenci_v_kurikulech_vybranych_zemi_web.pdf

Koncept testu. In: *Informační gramotnost s Gepardem* [online]. 2011 [cit. 2015-02-05]. Dostupné z: <http://gepard.scio.cz/Home/Concept>

LANDOVÁ, Hana. Informační gramotnost - náš problém (?). In: *Ikaros* [online]. 2002, roč. 6, č. 8 [cit. 2015-01-05]. Dostupné z: <http://www.ikaros.cz/informacni-gramotnost-nas-problem>

LAU, Jesús. Guidelines on Information Literacy for Lifelong Learning. In: *IFLA* [online]. 2006 [cit. 2015-02-05]. Dostupné z:

<http://www.ifla.org/publications/guidelines-on-information-literacy-for-lifelong-learning>

LIGHTFOOT, Michael. Information literacy and study skills content and structure rationale. In: *Education Scotland: Information a critical literacy* [online]. 2005 [cit. 2015-06-29]. Dostupné z:

<http://www.educationscotland.gov.uk/informationliteracy/about/index.asp>

- Media Literacy: A Definition and More. In: *Center for Media Literacy* [online]. 2014 [cit. 2015-07-13]. Dostupné z: <http://www.medialit.org/media-literacy-definition-and-more>
- MŠMT. Ministerstvo školství upravilo a doplnilo vzdělávací standardy. In: *Metodický portál RVP* [online]. 2013 [cit. 2015-02-04]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/ZKA/17667/MINISTERSTVO-SKOLSTVI-UPRAVILO-A-DOPLNILO-VZDELAVACI-STANDARDY.html/>
- MŠMT. Strategie digitálního vzdělávání do roku 2020. In: *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2014 [cit. 2015-04-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/strategie-digitalniho-vzdelavani-do-roku-2020>
- Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha. In: *Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy* [online]. 2001 [cit. 2015-02-04]. Dostupné z: <http://aplikace.msmt.cz/pdf/bilakniha.pdf>
<http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>
- NEUMAJER, Ondřej. Připomínky ke standardům RVP ZV (nejen) ke vzdělávacímu oboru ICT. In: *Ondřej Neumajer* [online]. 2013 [cit. 2015-02-04]. Dostupné z: <http://ondrej.neumajer.cz/?item=pripominky-ke-standardum-rvp-zv-nejen-ke-vzdelavacimu-oboru-ict>
- Presidential Committee on Information Literacy: Final Report. In: *American Library Association* [online]. 2006 [cit. 2015-02-04]. Dostupné z: <http://www.ala.org/acrl/publications/whitepapers/presidential>
- Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. In: *Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy* [online]. 2013 [cit. 2015-02-04]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>
- RŮŽIČKOVÁ, Daniela. ICT gramotnost. In: *Metodický portál RVP* [online]. 2010 [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/S/9629/ICT-GRAMOTNOST.html/>
- SAK, Petr; Karolína SAKOVÁ. Počítačová gramotnost a způsoby jejího získávání. In: *Lupa: Server o českém internetu* [online]. 2006 [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: <http://www.lupa.cz/clanky/pocitacova-gramotnost-zpusoby-ziskavani/>
- Standardy pro základní vzdělávání: Informační a komunikační technologie. In: *Metodický portál RVP* [online]. 2013 [cit. 2015-02-04]. Dostupné z: http://clanky.rvp.cz/wp-content/upload/prilohy/17383/informacni_a_komunikacni_technologie.pdf

Státní informační a komunikační politika: e-Česko 2006. In: *Státní informační a komunikační politika: e-Česko 2006* [online]. 2006 [cit. 2015-02-04]. Dostupné z: <http://www.culturenet.cz/res/data/002/000269.pdf>

THOMAN, Elisabeth; Tessa JOLLS. Literacy For the 21st Century: An Overview & Orientation Guide To Media Literacy Education. In: *CML MediaLit Kit: A Framework for Learning and Teaching in a Media Age* [online]. 2003 [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: http://www.medialit.org/sites/default/files/01_MLKorientation.pdf

The school curriculum: English. In: *The National Archives: Department for Education* [online]. 2013 [cit. 2015-06-29]. Dostupné z: <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20131202172639/http://www.education.gov.uk/schools/teachingandlearning/curriculum/secondary/b00199101/english>

The school curriculum: ICT. In: *The National Archives: Department for Education* [online]. 2013 [cit. 2015-06-29]. Dostupné z: <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20131202172639/http://www.education.gov.uk/schools/teachingandlearning/curriculum/secondary/b00199065/ict>

Vymezení Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání v systému kurikulárních dokumentů: Systém kurikulárních dokumentů. In: *Metodický portál RVP* [online]. 2015 [cit. 2015-02-04]. Dostupné z: <http://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=6443>

Základní škola Bystřice: Školní vzdělávací program. In: *Základní škola Bystřice* [online]. 2007 [cit. 2015-07-09]. Dostupné z: <http://www.zsbystricebn.cz/skola/skolni-vzdelavaci-program/>

Základní škola Jankov: Školní vzdělávací program. In: *Základní škola Jankov* [online]. 2007 [cit. 2015-07-09]. Dostupné z: http://zs.jankov.net/files/SVP%202013_2014i.pdf
Základní škola a Mateřská škola Miličín: Školní vzdělávací program. In: *Základní škola a Mateřská škola Miličín* [online]. 2014 [cit. 2015-07-09]. Dostupné z: <http://www.skolamilicin.cz/inpage/skolni-vzdelavaci-program-zs/>

Základní škola Votice: Školní vzdělávací program. In: *Základní škola Votice* [online]. 2013 [cit. 2015-07-10]. Dostupné z: http://www.zsvotice.cz/upload/rok%202013_14/svp_13_14_www.pdf

ŽÁKOVÁ, Markéta. Britský vzdělávací systém. In: *NICM: Národní informační centrum pro mládež* [online]. 2014 [cit. 2015-06-24]. Dostupné z: <http://icm.cz/britsky-vzdelavaci-system>